

TUETUN ASUMISEN PERHEYKSIKKÖ JYVÄSKYLÄSSÄ:

Kuvaus lastensuojelun avohuollon työmuodon
kehittämisestä

Tuula Pollari

Opinnäytetyö
Toukokuu 2012

Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaali-, terveys- ja liikunta- ala

Tekijä POLLARI Tuula	Julkaisun laji Opinnäytetyö	Päivämäärä 29.4.2012
	Sivumäärä	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus	Verkkojulkaisulupa myönnetty
Työn nimi TUETUN ASUMISEN PERHEYKSIKKÖ JYVÄSKYLÄSSÄ – kuvaus lastensuojelun avohuollon työmuodon kehittymisestä		
Koulutusohjelma Sosionomi (AMK)		
Työn ohjaaja RÖNKÄ Anna		
Toimeksiantaja Jyväskylän kaupunki		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Opinnäytetyön tarkoituksena oli kuvata uudenlaisen toiminnan aloittamisen ja kehittämisen vaiheita Tuetun asumisen perheysikössä työskentelevien työntekijöiden kuvaamana ensimmäisen vuoden ajalta. Tavoitteena oli kuvata työskentelyn alkuvaihetta sekä työntekijöiden kokemuksia työstään ja onnistumisistaan, haasteista sekä orientaatioistaan työssään.</p> <p>Laadullisen opinnäytetyön aineisto kerättiin teemahaastattelujen avulla Tuetun asumisen perheysikössä työskenteleviltä kahdelta työntekijältä. Haastattelu tehtiin kummallekin työntekijälle erikseen teemahaastattelurungon mukaisesti edeten.</p> <p>Tuloksien perusteella nousi esiin uuden työmuodon kehittämiseen liittyvinä haasteina jatkuvan muutostilanteen sietäminen, jatkuva kehittämisen ilmapiiri sekä työntekijöiden ammattitaidon monipuolisuuden tarpeellisuus. Pitkä työhistoria ja kokemus edesauttoivat työntekijöiden työskentelyä moniongelmaisten ja haasteellisissa elämäntilanteissa olevien perheiden kanssa. Haasteellisuutta lisäsi perheiden muuttaminen perheysikköön saman kaupungin sisällä. Työn toteuttamisen ja kehittämisen haasteet olivat suuria työhön kohdennetun resurssin vähyyden vuoksi. Kaksi työntekijää työskenteli perheysikössä, joista toinen oli vain 1/3-osan työajastaan perheysikössä töissä. Tämä asetti haasteita työparityöskentelylle ja työntekijän turvallisuudelle yksin työskenneltäessä. Työmuoto myös henkilöityi työtä tekeviin henkilöihin.</p> <p>Ammattitaitoisen työn suunnitelmallisuus oli tärkeää ja ohjausryhmän moniammatillista tukea työn kehittämiseksi tarvittiin. Suunnitelmallinen työskentely ohjausryhmän kanssa asiakkaaksi tulemisen prosessin parissa oli tärkeää työntekijöille. Myös uusien työmuotojen, joita olivat valvotut tapaamiset ja kriisiasuminen, toimintatapojen kehittäminen oli tärkeää työntekijöille.</p> <p>Tulokset toivat esille uudenlaisen työmuodon luomisen olevan monipuolista, mielenkiintoista ja aikaa vievää, ja jatkuvaa kehittämisotetta ja avoimuutta muuttaa omaa työskentelyä tarvittiin.</p>		
Avainsanat (asiasanat) Lastensuojelun avohuollon perhetyö, tehostettu perhetyö, perhekuntoutus, perhekeskeinen lähestymistapa, ratkaisukeskeisyys, voimavarakeskeinen työskentely		
Muut tiedot		

Author POLLARI Tuula	Type of publication Bachelor's Thesis	Date 29.4.2012
	Pages	Language Finnish
	Confidential	Permission for web publication
Title: SUPPORTED LIVING IN A FAMILY UNIT IN JYVÄSKYLÄ- a description of development of a working model for child welfare in open care		
Degree Degree Programme in Social Care		
Tutor RÖNKÄ Anna		
Assigned by City of Jyväskylä		
<p>Abstract</p> <p>The purpose of the Bachelor's Thesis was to describe the beginning and the development stages of a new form of action as described by the employees' of the Supported Living Family Unit during the first year of functioning. The aim was to describe the early stages of working, the employees' experiences and feelings of success as well as their challenges and orientations.</p> <p>The data of this qualitative thesis was collected by conducting theme interviews with the two employees of the Supported Living Family Unit. The interviews were carried out separately with each one of the employees according to the theme frame.</p> <p>Based on the results the challenges of developing a new form of action were constant toleration of change, the atmosphere of continuous development and the need of multifaceted professional skills. A history of long careers and experience helped the employees in working with the families who had various problems and who were in challenging situations in their life. The challenges were further increased by the families' moving into the Family Unit in the same city. The challenges in carrying out the work and developing were big because of the shortage of the resources for the work. There were two employees in the Family Unit and one of them spent only 1/3 of her working hours there. This created challenges for their team working and for their safety when working alone. This form of working also made the work greatly personified to the employees.</p> <p>A systematic approach in professional conduct was important, and the multi- professional support of the steering group was needed. Systematic working with the steering group in the process of becoming a client was important to the employees. Also in developing new forms on working, which were supervised appointments and residential crisis services, was important for the employees. According to the results of the study, the creation of new forms of working was versatile, interesting and time consuming. Moreover, the readiness of constant development and openness to change one's <u>work was needed.</u></p>		
<p>Keywords</p> <p>Child welfare, support measures in open care, family work, family- centered approach, oriented approach, decision- oriented approach, family rehabilitation, resource- oriented approach</p>		
Miscellaneous		

Sisällys

Tiivistelmä

Abstract

1.	JOHDANTO	1
2.	LASTENSUOJELUN AVOHUOLLON PERHETYÖ	2
	2.1 Lastensuojelulaki lastensuojelun avohuollon perhetyön lähtökohtana.....	2
	2.2 Perhetyö käsitteenä ja tukemisen muotona.....	4
	2.3 Moninaiset perheet ja perhetyön arki.....	5
	2.4 Keskeiset perhetyön orientaatiot.....	9
3.	TEHOSTETTU PERHETYÖ	13
4.	PERHEKUNTOUTUS	14
5.	KEHITTÄMISTOIMINTA LASTENSUOJELUN AVOHUOLLON KENTÄLLÄ	15
6.	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	19
	6.1 Tutkimusongelmat.....	19
	6.2 Arviointitutkimus.....	20
	6.3 Tutkimuksen luotettavuus.....	21
	6.4 Tutkimusmenetelmä.....	22
	6.4.1 Teemahaastattelu.....	23
	6.4.2 Teemahaastattelujen toteutus.....	24
	6.4.3 Haastatteluaineistojen analyysi.....	25
7.	TUTKIMUKSEN TULOKSET	26
	7.1 Tuetun asumisen perheyksikön alkuvaihe.....	26
	7.2 Työkäytännöissä tapahtunut kehitys.....	27
	7.3 Tekijöidensä näköinen työ.....	29
	7.4 Onnistumisen kokemukset.....	32
	7.5 Haasteet työntekijöiden näkökulmasta.....	33
	7.5.1 Resurssointi.....	36
	7.5.2 Työntekijöiden turvallisuus.....	36
	7.6 Menetelmät ja orientaatiot.....	37
	7.7 Vaativaa lastensuojelutyötä.....	39
8.	POHDINTA	40
	8.1 Tulosten tarkastelua.....	40
	8.1.1 Uudenlaisen työmallin kehittäminen.....	42
	8.1.2 Työskentelymallien muotoutuminen.....	42
	8.1.3 Resurssien vähyyden vaikutus työskentelyyn.....	44
	8.1.4 Työntekijöiden monipuolinen koulutus ja erilaisen osaamisen hallitseminen.....	45
	8.1.5 Rajaamisen taito.....	46
	8.2 Opinnäytetyön merkityksestä.....	47
	8.3 Mitä jatkossa?.....	49
	LÄHTEET	51

LIITTEET	54
Liite 1 Lastensuojelun sosiaalityötä ohjaavia muita lakeja.....	54
Liite 2 Teemahaastattelurunko työntekijöille.....	56

1. JOHDANTO

Lastensuojelun perhetyössä pyritään jatkuvasti löytämään uusia ja toimivia työmuotoja vastaamaan perheiden kasvaneisiin palvelutarpeisiin. Viimeisten kahdenkymmenen vuoden aikana on pelkästään lastensuojelun avohuollon sosiaalityön työskentelyn kohteena olevien asiakkaiden määrä kolminkertaistunut, ja lisäksi tarjolla olevat peruspalvelut ovat heikentyneet eikä useissa kunnissa perheet saa apua arjen elämässä jaksamiseen. (Heino 2008, 3.) Kasvanut palvelutarve haastaa kehittämään uusia, toimivia ja tehokkaita työtapoja jatkuvasti. Haasteena kehittämislle ovat kuntien säästövaatimukset ja siksi on pyrittävä tehokkaalla resurssoinnilla luomaan toimivampia työtapoja, jotta lisääntyneeseen palvelutarpeeseen voitaisiin vastata. Tuetun asumisen perheyksikön avulla pyritään Jyväskylässä vastaamaan näihin tarpeisiin.

Opinnäytetyöni aiheena on ”Tuetun asumisen perheyksikkö Jyväskylässä - kuvaus lastensuojelun avohuollon työmuodon kehittymisestä ja muotoutumisesta”. Syksyllä 2010 alkoi kehittämistoimintana Tuetun asumisen perheyksikön toiminta. Tuetun asumisen tavoitteena on itsenäiseen asumiseen siirtyminen tai itsenäisessä asumisessa tarvittavien taitojen vahvistuminen. Henkilökuntaan kuuluu perhetyöntekijä ja sosiaalityöntekijä, johtajana toimii Mattilan perhetukikodin johtaja. Perheitä pyritään tukemaan yksilöllisesti kunkin perheen tarpeiden mukaisesti. Kehittämistoimintaa ohjaamassa on myös ohjausryhmä, johon kuuluvat Mattilan perhetukikodin johtaja, johtava perhetyöntekijä, lastensuojelun sosiaalityöntekijä, lastensuojelun avohuollon perhetyöntekijä sekä työntekijät perheyksiköstä.

Jyväskylän kaupunki on toimeksiantajani opinnäytetyölleni ja Mattilan perhetukikodin johtaja Eija Hiltunen on keskustellut kanssani siitä, mitä he toivovat opinnäytetyöni sisällön olevan.

Tavoitteena työlleni on kuvata tuetun asumisen perheyksikön alkuvaihetta ja työskentelyn kehittymistä työntekijöiden näkökulmasta. Aihe on tutkimisen arvoinen ensinnäkin siksi, että se suunnitellussa muodossaan on ainutlaatuista Suomessa sijoittuen laitostuntoutuksen ja lastensuojelun avohuollon jo olemassa olevien toimintojen välimaastoon.

2. LASTENSUOJELUN AVOHUOLLON PERHETYÖ

2.1 Lastensuojelulaki lastensuojelun avohuollon perhetyön lähtökohtana

Lastensuojelulaki on keskeinen avohuollon perhetyötä ja sosiaalityötä ohjaava laki. Siksi se on tärkeä myös oman opinnäytetyöni kannalta. Muita perheiden kanssa työskentelyä ohjaavia lakeja esittelen liitteessä 1.

Lastensuojelulaki tähtää lasten ja nuorten kasvuolojen kehittämiseen, huoltajien tukemiseen lastenkasvatuksessa sekä lapsen huollon turvaamiseen kaikissa olosuhteissa (Mahkonen 2007, 49). Vuonna 2007 Lastensuojelulaki (417/2007) uudistettiin ja se astui voimaan 1.1.2008. Lastensuojelulaissa lapsella tarkoitetaan alle 18-vuotiasta ja nuorella 18- 20-vuotiasta. 3 § lastensuojelulaissa määrittää sen, että lastensuojelu käsittää lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun lisäksi lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi tarkoitetun ennaltaehkäisevän lastensuojelun. Lastensuojelun tehtävänä on 4 §:n mukaan edistää lapsen suotuisaa kehitystä ja hyvinvointia. Lastensuojelun pitää tukea vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta huolehtivia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa. Sen avulla on pyrittävä ehkäisemään lapsen ja perheen ongelmia ja puuttumaan riittävän varhain havaittuihin ongelmiin. Lapsen etu on ensisijaisesti huomioitava lastensuojelua arvioitaessa ja toteutettaessa. (Väinälä, Kärki, Suhonen & Väyrynen 2010, 38.)

Kun lapsen etua arvioidaan, on huomioitava se, miten eri toimintavaihtoehtojen ja ratkaisujen avulla turvataan lapselle 1) tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi sekä läheiset ja jatkuvat ihmissuhteet; 2) mahdollisuus ymmärtämykseen ja hellyyteen sekä iän ja kehitystason mukaiseen valvontaan ja huolenpitoon; 3) taipumuksia ja toivomuksia vastaavaan koulutukseen; 4) turvalliseen kasvuympäristöön ja ruumiilliseen sekä henkiseen koskemattomuuteen; 5) itsenäistymiseen ja kasvamiseen vastuullisuuteen; 6) mahdollisuus osallistumiseen ja vaikuttamiseen koskien omia asioita; sekä 7) hänen kielellisen, uskonnollisen ja kulttuurisen taustansa huomiointiin. Avohuollon tukitoimia käytetään ensisijaisesti, mikäli lapsen etu ei muuta vaadi. Jos sijaishuolto on lapsen edun kannalta tarpeen, on se järjestettävä viivytyksettä Lastensuojelulain 4 §:n mukaan. (Mts. 38.)

Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua lain mukaan ovat lastensuojelutarpeen selvitys, avo-
huollon tukitoimet, lapsen kiireellinen sijoitus ja huostaanotto sekä niihin liittyvä sijais- ja jäl-
kihuolto. Avohuollon tukitoimien avulla on tarkoitus edistää ja tukea lapsen myönteisen kehi-
tyksen kulkua. Tukitoimien perustana on aina asiakassuunnitelma ja tukitoimia toteutetaan
mahdollisuuksien mukaan yhdessä lapsen sekä hänen vanhempiansa, huoltajiansa tai muiden
lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastuussa olevien henkilöiden kanssa asiakassuunnitelman
pohjalta. Läheisverkoston tuen mahdollisuudet tulee sosiaalityöntekijän selvittää ja kirjata
asiakastietojärjestelmään. Sosiaalihuollon toimielimen on sosiaalihuoltolain 17 §:n 1 ja 2 mo-
mentissa mainittujen sosiaalipalveluiden, esimerkiksi lasten päivähoidon ja kotipalvelun, sekä
toimeentulosta annetun lain (1412/1997) mukaisen toimeentulotuen ja ehkäisevän toimeen-
tulotuen lisäksi tarpeen mukaan järjestettävä lapsen ja hänen perheensä tuen tarpeisiin poh-
jautuva asiakassuunnitelma huomioiden lastensuojelun avo- ja huollon tukitoimina:

- lapsen ja perheen tilanteen selvittämiseen tukea
- lapsen taloudellinen ja muu tukeminen koulunkäynnissä, ammattiin valmistumisessa ja
asunnon saamisessa, sijoittumisessa työhön, harrastustoiminnassa, läheisten ihmis-
suhteiden jatkumisessa sekä muiden henkilökohtaisten tarpeiden toteutumisessa
- tukihenkilö tai tukiperhe
- hoito- ja terapiapalveluja, jotka tukevat lapsen kuntoutumista
- perhetyötä
- 37 §:ssä määritetty koko perheen sijoitus perhe- tai laitoshoitoon
- toimintaa vertaisryhmässä
- loma- ja virkistystoimintaa
- lasta ja perhettä tukevia muita palveluja ja tukitoimia.

Avohuollon tukitoimena voidaan asiakassuunnitelmaan sovitusti perustuen järjestää lapselle
tuen tarvetta arvioivaa tai kuntouttavaa perhehoitoa tai laitoshuoltoa yhdessä hänen van-
hempansa, huoltajansa tai muun hänen hoidostaan ja kasvatuksesta

vastaavan henkilön kanssa. Lapsi voidaan sijoittaa myös yksinään avohuollon tukitoimena lyhytkestoisesti. (Mts. 45- 46.) Lastensuojelulain lähtökohta on, että lapsen hoito ja kasvatusta kuuluvat vanhemmille. Yhteiskunnan vastuulle puolestaan kuuluu, että lapsilla on hyvät kasvuolosuhteet ja vanhemmille tukea lasten kasvatukseen. Kaikissa lasta koskevissa lastensuojelutoimissa on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. (Taskinen 2007, 8.)

Avohuollon tukitoimenpiteiden tulee edistää ja tukea lapsen myönteistä kehitystä sekä tukea ja vahvistaa vanhempien, huoltajien ja lapsen hoidosta vastaavien henkilöiden kasvatuskykyä ja – mahdollisuuksia. Näitä avohuollon tukitoimia suunnitellaan ja toteutetaan yhteistyössä lapsen vanhempien tai kasvatuksesta vastaavien henkilöiden kanssa. Avohuollon tukitoimista päättää sosiaalityöntekijä. (Mts. 41.)

Tuetun asumisen perheyksikössä perheiden kanssa työskentely tapahtuu yhdessä perheen, lastensuojelun sosiaalityöntekijän sekä perheyksikön työntekijöiden kesken määriteltyjen tavoitteiden pohjalta, ja päätavoitteena työskentelylle on perheen siirtyminen itsenäiseen asumiseen. Tuki perheille on tehostettua työntekijöiden ollessa päivittäin tekemisissä tuetun asumisen perheyksikön asiakkaiden kanssa. Työskentely täten on tiiviimpää kuin lastensuojelun avohuollon perhetyössä, jolloin perhetyöntekijä vierailee kerran tai kaksi kertaa viikossa perheen kotona. Tuetun asumisen perheyksikössä työntekijät saavat myös paremman kuvan perheen tilanteesta, sen mahdollistaa päivittäiset kontaktit perheen kanssa sekä perheen päivittäisen toiminnan huomioimisen kautta.

2.2 Perhetyö käsitteenä ja tukemisen muotona

Heino ym.(2000) tuovat esille, että käytännöt perhetyössä ovat kirjavia ja perhetyöstä käytävä keskustelu osaltaan yleisluontoista, ja kuitenkin myös hyvin tarkkaa kuvausta. Perhetyön käsitteitä on myös käytössä iso määrä. Perhetyölle on paljon toiveita ja vaatimuksia niin ennaltaehkäisevässä kuin korjaavassa lastensuojelutyössä. Uusimpia muotoja ovat neuvolan perhetyö ja päivähoiton perhetyö. Moninainen kuva perhetyöstä näkyy esimerkiksi perhetyön seuraavissa muodoissa: ehkäisevä perhetyö, korjaava perhetyö (lastensuojelun perhetyö), tehostettu perhetyö, laitoksissa

tehtävä perhetyö, päivähoidon perhetyö, neuvolan perhetyö, Alvari- perhetyö, Mannerheimin Lastensuojeluliiton perhetyö, perhetyö päihdepalveluissa (Katulähetys ym.), seurakunnan perhetyö, toiminnallinen perhetyö kuten leirit ja ryhmät, vauvaperhetyö.

Perhetyön asiakkaiden kirjo on laaja, perheet ovat usein keskimääräistä köyhempiä ja vanhempien koulutustasona on yleensä peruskoulututkinto tai ammattitutkinto (Heino 2007, 65). Perhetyössä työskennellään kaikkien perheenjäsenten kanssa perheen tilanteen selventämiseksi, tukemiseksi ja lasten hyvinvoinnissa ilmitulleiden puutosten korjaamiseksi (Hurtig 2003, 11).

Perhetyö on asiakasperheiden virallista ja epävirallista tukemista, arjen sujumisen tukemista. Perhetyö on myös perheiden syvällistä tukemista ja puuttumista virallisten ja vahvojen väliintulojen kautta. Perhetyön tukemisen kohteena voivat olla sekä tilapäisen tuen tarpeessa olevat perheet että pitkäaikaista tukea tarvitsevat perheet, joilla on pitkä lastensuojeluasiakkuus. (Saarnio, Puonti & Hujala 2004, 240; Heino, Berg & Hurtig 2000, 21).

Perheen tukemisessa puhutaan perhekeskeisestä työskentelystä, jossa perhe on itsensä asiantuntija. Perhettä tulee arvostaa ja kuulla kaikissa heitä koskevissa suunnitelmissa ja päätöksissä. Perhekeskeisessä työskentelyssä tuetaan koko perhettä, siinä korostetaan perheen voimavaroja ja sitä, että yhdelle perheenjäsenelle sattunut asia vaikuttaa koko perheeseen. Perhekeskeinen näkökulma sisältää ajatuksia perheterapeuttisista lähestymistavoista, joissa dialogisuuden korostaminen on lisääntynyt. Lapsiperheiden tukemisessa on keskitytty ennaltaehkäisevään toimintaan, jossa vanhemmuuden tukeminen on keskeisellä sijalla. (Saarnio 2004, 240- 241.)

2.3 Moninaiset perheet ja perhetyön arki

Perhetyö käsitetään yleisesti perheiden kanssa tehtäväksi työksi. Perhetyöhön kuuluu arkeen liittyvää näkymätöntä huolenpitoa ja kokemuksia onnistumisesta. Perhetyön tavoitteena voi olla muutoksen aikaan saaminen perheen toimintatavoissa. Tärkeää on saada perheen keskinäinen vuorovaikutus toimimaan sekä tukea perhettä

löytämään omat voimavaransa ja tukiverkostonsa, jotta he selviäisivät omista ongelmistaan. (Suviaro- Laukka 2004, 99.)

Lastensuojelun avohuollon perhetyö on tukitoimenpide, joka tukee lapsia, nuoria ja perheitä sekä edesauttaa heidän hyvinvointiaan. Keskeinen asia perhetyössä on työskennellä lapsen edun mukaisesti ja tuoda esille lapsen tarpeita. Työskentely tapahtuu pääsääntöisesti asiakkaan kotona, mikä erottaa sen laitostympäristön perhekuntoutuksesta. Lastensuojelun asiakkuus tulee vireille sosiaalityöntekijän kautta hänen tekemänsä lastensuojelutarpeen arvioinnin perusteella lapsen tilanteesta. Lastensuojelutarpeen arvioinnin pohjalta sosiaalityöntekijä tekee perheen kanssa lastensuojelun avohuollon asiakassuunnitelman, jossa sovitaan lastensuojelun avohuollon tukitoimenpiteenä perhetyön aloittamisesta. Tavoitteellinen, suunnitelmallinen, määräaikainen ja kestoaltaan rajattu lastensuojelun avohuollon perhetyö voi tarvittaessa olla hyvinkin intensiivistä perheen tukemista. Muutostyön luonne perhetyössä aikaan saa tarpeen arvioida muutoksia riittävän usein yhdessä perheen, perhetyöntekijän ja sosiaalityöntekijän kesken. (Väinälä ym. 2010, 135.)

Perhetyöntekijän työskentely tapahtuu perheen arjessa itsenäisesti perheen kanssa, mutta perhetyöntekijä konsultoi tarvittaessa sosiaalityöntekijää ja tiedottaa hänelle perheen tilanteesta. Perhetyöntekijä tekee havaintoja perheen arjessa, raportoi ja dokumentoi perheen ja lapsen tilanteen muutoksista pohjautuen tehtyyn perhetyön suunnitelmaan. Muuta perheen tuen tarvetta arvioidaan yhdessä perheen ja sosiaalityöntekijän kanssa ja tarvittaessa perhe ohjataan muun tarvittavan tuen piiriin. Dokumentointi perhetyössä on keskeinen osa työskentelyä ja se mahdollistaa suunnitelmallisen ja tavoitteellisen työn tekemisen perheen kanssa. Hyötynä lastensuojelun avohuollon perhetyön työskentelyn kautta voidaan esimerkiksi nähdä seuraavia asioita: selkeää muutosta lapsen/perheen elämäntilanteessa, kuulluksi ja nähdyksi tulemisen kokemus lapsella, voimavarojen voimistuminen vanhemmuudessa, vahvistuminen perheen vuorovaikutuksessa ja arjesta selviytymisessä. Lisäksi hyötynä voidaan nähdä, että muut perheen tarvitsemat palvelut tulevat kartoitettua, lapsen mahdollinen huostaanotto ja kodin ulkopuolelle sijoittaminen tulee tarpeettomaksi, huostaanotto purkautuu tai sijoitus lopetetaan sekä huostaanottotilanteessa perhe-

työntekijä voi valmistella lasta ja perhettä ja tukea heitä niin, että suhteet läheisiin säilyvät. (Mts. 136- 137.)

Väinälän ym. (2010, 137) mukaan yhteistyön tekeminen ja yhteistyökumppaneiden suuri määrä korostuvat perhetyössä. Perhetyö voidaan määritellä moniammatilliseksi työskentelyksi yhdessä muiden perheen kanssa työskentelevien tahojen kanssa. Yhteistyö perustuu luottamukseen, avoimuuteen, yhteisiin asiakkaisiin ja yhteiseen huoleen. Yhteistyötä tehdään, jotta perheen kanssa työskentelevillä eri tahoilla olisi parempi kokonaiskuva perheen tilanteesta, suunnitelmallinen jatkotyöskentely onnistuisi eikä perheen kanssa tapahtuisi päällekkäistä työskentelyä. Perheen asioista vastaava sosiaalityöntekijä on ensisijainen yhteistyökumppani perhetyöntekijälle. Muut toimijat määräytyvät perheen tarpeiden mukaan ja ne voivat myös vaihdella perheen muuttuvissa tilanteissa.

Perhetyöntekijän tehtävänä moniammatillisessa yhteistyössä on tuoda tietoa perheen arjesta yhteistyökumppaneille ja saada vastaavasti tietoa, jotta hän pystyy paremmin hahmottamaan ja ymmärtämään perheen tilannetta. On tärkeää, millä tavalla tietoa tuodaan esille ja mikä tieto on tarpeen tuoda esille yhteistyökumppaneiden kanssa tehtävässä moniammatillisessa yhteistyössä. Moniammatillisessa yhteistyössä tiedonkulun avoimuus on edellytys yhteistyön toimivuudelle. Perheelle kerrotaan, että perhetyöntekijä ja sosiaalityöntekijä keskustelevat perheen tilanteesta keskenään. Tietojen vaihtamisesta muiden yhteistyökumppaneiden kanssa sovitaan perheen kanssa. (Mts. 137.)

Myös määrätietoista lastensuojelun avohuollon perhetyön kehittämistä tarvitaan. Samoin laadukas työskentely vaatii ammattitaitoista henkilöstöä, jolla on mahdollisuus kouluttautua. Tarvittaessa heille voidaan tarjota myös räätälöityä koulutusta. Työn jaksamisen tueksi on järjestettävä työntekijöille työnohjausta sekä aikaa suunnitella, arvioida ja dokumentoida tekemäänsä työtä. (Mts. 155- 156.)

Tuetun asumisen perheyksikössä voidaan tehostetusti työskennellä perheen kanssa päivittäin arjen tilanteissa ja tehdä huomioita perheen toimintatavoista. Työntekijät saavat paremman kuvan perheen toimintatavoista tällä tavoin, ja tarvittaessa he ovat

yhteydessä muiden yhteistyökumppaneiden kanssa. Tiiviin työskentelyn myötä lapsen asema perheessä voi tulla näkyvämmäksi ja vanhemmuutta voidaan tukea intensiivisemmin päivittäin. Perheinstituutio on muuttunut huomattavasti suomalaisen yhteiskunnan muutosten myötä. Perheet ovat kooltaan pienentyneet, perheiden hajoaminen on kasvanut ja perherakenteet ovat muuttuneet monipuolisemmiksi. Perheet eivät enää ole vain perinteisiä ydinperheitä vaan sen rinnalle on tullut erilaisia yhteiselämän muotoja. Yhden huoltajien perheet, uusperheet, eri osoitteissa asuvat perheet ovat yhä tavallisempia. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2007, 15.)

Työelämän ja perhe-elämän yhteensovittaminen on tänä päivänä vaikeampaa työelämässä olevien vaateiden takia. Tutkimusten mukaan pienten lasten vanhemmat tekevät pidempiä päiviä kuin lapsettomat työntekijät, ja pienten lasten isät tekevät muita enemmän ylitöitä (Kinnunen, U. & Mauno, S. 2002, 99- 100).

Vaikka lapsiperheiden taloudellinen asema on parantunut pitkän ajan kuluessa, 1990-luvun lama-ajan julkiset leikkaukset koskettivat erityisesti lapsiperheitä. Perheiden kulttuuriset, etniset ja uskonnolliset taustat ovat myös monimuotoistuneet. Ihmisten liikkumisen lisääntyminen ja globalisaatio vaikuttaa siihen, että yhä useampi lapsiperhe muuttaa ulkomaille jomankumman vanhemman työn vuoksi. Perhekoon pieneneminen ja perinteisten kyläyhteisöjen hajoaminen on aiheuttanut sen, että lapsiperheiden perinteiset tukijärjestelmät ovat heikentyneet. Vanhempien tukeminen on osittain siirtynyt yhteiskunnan tukijärjestelmien vastuulle ja perheiden pahoinvointi on lisääntynyt. Vanhempien ensisijaista kasvatusvastuuta painotetaan sekä suomalaisessa lainsäädännössä että kasvatusperinteessä. (Puroila 2004, 6-9.)

Lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdeongelmat ovat kasvaneet viimeisten vuosien aikana. Perheiden toimeentulovaikeudet koettelevat parisuhdetta ja vanhemmuutta. Taloudellinen niukkuus saa aikaan paineita, jotka osaltaan saattavat vaikuttaa vähentävästi vanhempien kykyyn huolehtia lapsistaan. Etenkin monilapsisilla perheillä, yksinhuoltajilla ja alle 3-vuotiaiden vanhemmilla on usein taloudellisia vaikeuksia ja nuorilla vanhemmilla tähän liittyvät työttömyys ja pätkätyöt. Yhä useammin lastensuojelutarpeen taustalta löytyvät vanhempien tai nuorten oma päihteiden

väärinkäyttö. Myöskään vanhempien kasvatustaidot ja asenteet eivät edistä lasten kasvua ja kehitystä parhaalla mahdollisella tavalla. (Taskinen 2007, 7.)

2.4. Keskeiset perhetyön orientaatiot

Useat teoreettiset lähestymistavat ovat perhetyöntekijöiden tekemässä työssä sovellettavissa käytäntöihin ja niiden kautta perhetyöntekijät voivat käytäntöjään myös jäsentää. Perhetyön menetelmät ovat monipuolistuneet ja olemassa on monenlaisia toiminta- ja ajattelumalleja. (Väinälä ym. 2010, 134- 136, 141.) Tehostetussa perhetyössä ei ole sitouduttu mihinkään tiettyyn lähestymistapaan tai teoriasuuntaukseen, vaan näitä erilaisia suuntauksia ja lähestymistapoja voidaan soveltaa käytäntöön perheiden tarpeiden ja tilanteiden mukaan. Näitä käytäntöön sovellettuja toiminta- ja ajattelumalleja voidaan kutsua perhetyön orientaatioiksi, joiden keskeisiä kriteerejä ovat teoriasuuntauksen tai lähestymistavan käytettävyys, käytännön hyödynnettävyys ja sovellettavuus arkeen. (Puonti ym. 2004, 240).

Tässä opinnäytetyössä olen ottanut seuraavat teoriasuuntaukset mukaan työhöni perhetyöntekijöiden työtä ohjaavina teoreettisina lähestymismalleina: systeemiteoreettinen lähestymistapa perheeseen, ratkaisukeskeinen lyhytterapiamalli ja ekokulttuurinen teoria.

Tehostetun perhetyön asiakkaiden kanssa tehtävän työn ja vuorovaikutuksen lähtökohtana voidaan pitää perhekokonaisuuden systeemisen merkityksen tiedostamista (esim. Hoffman 1985; Kaikko 2004, 13). Perhettä tarkastellaan kokonaisuutena, jossa yhden perheenjäsenen käyttäytyminen ja toiminta vaikuttaa kaikkien perheenjäsenten käyttäytymiseen ja toimintaan. Perhe nähdään täten vuorovaikutusjärjestelmänä, jossa jokainen vaikuttaa toisiin ja on samalla toisten perheenjäsenten vaikutuksen alaisena. Tätä kautta voidaan ajatella, että vaikuttamalla yhteen systeemin osaan voidaan saada aikaan muutoksia ja vaikutuksia systeemin muihin osiin. Tässä systeemiteoreettisessa ajattelussa nousee esille perheen kokonaiselämäntilanteen tarkastelu sekä yksilön kohtaaminen tässä suhdejärjestelmässä. Systeeminen lähestymistapa kuvaa perhettä enemmän kuin osiensa summana, johon kuuluu avoimet, suljetut tai sattumanvaraiset rajat. Tämä perhesysteemi on kaiken aikaa muutoksessa

perheen sisäisten ja ympäristöstä tulevien tekijöiden vaikutuksesta ja muutos yhdessä osassa vaikuttaa koko systeemiin. Perhesysteemi on kokonaisuus, jossa yksilöt ovat vuorovaikutuksessa keskenään. (Friedman 2003, 70- 71.)

Randall D. Day (2010, 38- 39) kuvaa teoksessaan olevan mahdotonta ymmärtää perhe-elämää ellei tarkastele perhettä kokonaisuutena. Perhe ei myöskään ole suljettu systeemi, vaan perheen ulkopuolella olevat tekijät vaikuttavat perheeseen eri tavoin. Pyrittäessä ratkaisemaan yhden perheenjäsenen ongelmaa, siihen sisältyy useimmiten muutoksia myös muiden perheenjäsenten toiminnassa. Yhden perheenjäsenen rooli on sidoksissa toisten perheenjäsenten rooliin. Esimerkkinä Day (mts. 49) mainitsee, ettei äiti voi olla äiti ennen kuin perheessä on jäseniä, joille hän voi toimia äitinä.

Myös Pihan (2004, 64) mukaan jokainen perheenjäsen toimii osana systeemiä, ja kun jollekin perheenjäsenelle tapahtuu jotain, näkyy vaikutus kaikissa perheenjäsenissä.

Perhesysteemi muuttuu ja kehittyy jatkuvasti arkielämässä. Suhteet perheenjäsenten välillä muuttuvat ja siihen perhe reagoi lievän uudelleenorganisoinnin avulla. Näitä muutoksen aiheuttajia voi olla hankala havaita, sillä perheen arkinen kanssakäyminen keskenään edistää muutosta. Selkeinä perhesysteemiä muuttavina tekijöinä voidaan pitää perheenjäsenten määrän muuttumista, jonkun perheenjäsenen sairastumista tai vammautumista, tai ongelmia perhesysteemin pienissä osissa kuten äidin ja tyttären välisessä suhteessa. Tämän lisäksi perheessä muutosta voi aikaan saada laajemmat systeemit, kuten työmarkkinat, koulu, päivähoito, oikeusjärjestelmä. Perheenjäsenet voivat päivittäin olla vuorovaikutuksessa monien systeemien kanssa, jotka voivat osaltaan luoda tarpeita muutokseen perheessä, esimerkiksi toisen vanhemman jääminen työttömäksi. Perhetyön avulla pyritään vaikuttamaan perheen sisäisiin systeemeihin muutoksen aikaan saamiseksi ja asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi. (Viheriävaara ym. 1998, 14- 24.)

Ratkaisukeskeisessä lyhytterapiamallissa ollaan kiinnostuneita siitä, mikä on näkyvillä olevaa toimintaa, jolloin konkreettisuus, muutossuuntautuneisuus ja pois päin suuntautuminen ongelmista ovat tyypillisiä toimintatapoja. Ratkaisukeskeisessä toimintatavassa keskitytään siihen, mitä asiakkaat tekevät oikein ja missä he ovat onnistu-

neet. Työntekijä voi asiakkaansa kanssa pohtia, mitkä keinot ovat auttaneet onnistumisessa ja miten niitä voisi hyödyntää jatkossa. (<http://www.terveyskirjasto.fi>.)

Ratkaisukeskeisen työn ominaisuutena voidaan pitää pyrkimystä selvittää haluttava tulevaisuus sekä löytää keinot sen saavuttamiseksi. Asiakkaan kanssa pyritään tunnistamaan ja löytämään hänen omat resurssinsa ja mahdollisuutensa tavoitteiden toteuttamiseksi, mitä voidaan myös kutsua voimavarasuuntautuneeksi toimintatavaksi. Tämän toimintatavan keskeinen lähtökohta on asiakaslähtöisyys, jolloin asiakas asettaa itselleen tavoitteet. Se, että asiakas itse asettaa tavoitteet eikä työntekijä, myös motivoi asiakasta kestävämpään muutokseen. Tavoitteita ja niiden saavuttamista käydään lävitse keskusteluissa asiakkaan kanssa sekä keskittyyään asiakkaan kykyihin ja taitoihin, osaamiseen ja verkostoon osana pulman ratkaisemista. Erityisesti painotetaan niitä hetkiä, jolloin asiakas on hallinnut paremmin vaikeuksiaan ja jolloin tavoite on edes osittain toteutunut. Ratkaisukeskeisen työtavan avulla tuetaan asiakkaan vahvuuksia korostaen ongelmien sijasta myönteisiä ja voimavaroja lisääviä näkökulmia. Leikkilisyys ja huumori näyttävät apukeinoina osana työskentelyä. Työtapa on salliva ja apuna voidaan käyttää muita työtapoja, kuten esimerkiksi kognitiivisen terapian menetelmiä. Ratkaisukeskeisyys on ehdottoman käytännöllistä, vaikka haaveilua käytetään keskeisenä työvälineenä. Myös vastoinkäymisiä pyritään tunnistamaan ja niihin varautumaan etukäteen. Voimavarana asiakkaan tilanteessa nähdään hänen verkostonsa ja läheiset ihmiset, joiden kanssa yhteistyössä pulmia voidaan pyrkiä ratkomaan. Tärkeää ratkaisukeskeisessä työtavassa on positiivisen palautteen ja kiitoksen antaminen perustellusti asiakkaalle ja muille osapuolille. (<http://psykoterapiakoulutus.fi>)

Perhetyön yhtenä orientaationa voidaan pitää ekologista teoriaa tai sen pohjalta kehitettyä ekokulttuurista teoriaa. Sen mukaan lapsen elämää tarkastellaan kiinteänä osana perheen elämää ja perhe nähdään omaan elämäänsä aktiivisesti vaikuttavana yksikkönä. Ekologisen teorian mukaan kulttuuri on osa perheen arkea ja elinympäristöä. Perhe luo omaa kulttuuriin aktiivisesti yhteiskunnan kulttuuristen arvojen, uskomusten ja taloudellisten sekä sosiaalisten tekijöiden vaikutuksen rinnalla. (Rantala 2002,21.)

Määtän (2001, 77) mukaan ekologiset eli yksilöiden ja ympäristön vuorovaikutusta korostavat ja tutkivat teoriat korostavat sitä, että lapsi kasvaa ja kehittyy vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa. Ekokulttuurinen teoria pohjaa seuraavaan oletukseen: ekologiset vaikutukset välittyvät perheiden päivittäisiin toimintoihin, ja lapsen kehityksen kannalta sillä tarkoitetaan sellaista päivittäistä toimintaa, mihin lapsi osallistuu paitsi kotona myös muissa hänen toimintaympäristöissään. Lapsi kasvaa ja kehittyy jäljittelemällä, osallistumalla yhteiseen toimintaan, suorittamalla siellä erilaisia tehtäviä, lapsi on aktiivinen toimija ja oppii sitä kautta uusia asioita. Muutoksia rutiineissa ohjaa kunkin perheen perhekulttuuri, jolla tarkoitetaan niitä käsityksiä ja uskomuksia eli perheteemoja, jotka säätelevät sitä, millaisiin muutoksiin perhe itse haluaa ryhtyä ja on valmis lapsen kehitystä tukeakseen. Perhekulttuurin tuntemuksen kautta työntekijät voivat paremmin ymmärtää vanhempien ajattelua ja toimintatapoja. Perheen ekokulttuurisen ympäristön muotoutumiseen vaikuttavat yhteiskunnan rajoitteet ja sen mahdollisuudet tarjota perheille voimavaroja, kuten myös perheen omat arvot, uskomukset sekä vahvuudet. (Määttä 2001, 77- 78.)

Ekologiset eli yksilöiden ja ympäristön vuorovaikutusta korostavat ja tutkivat teoriat korostavat sitä, että lapsi kasvaa ja kehittyy vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa. Täten koti kasvuympäristönä pienelle lapselle on keskeinen paikka, missä hän kehittyy vuorovaikutuksessa omiin vanhempiinsa. Ekologiset eli yksilöiden ja ympäristön vuorovaikutusta korostavat ja tutkivat teoriat korostavat sitä, että lapsi kasvaa ja kehittyy vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa. Täten koti kasvuympäristönä pienelle lapselle on keskeinen paikka, missä hän kehittyy vuorovaikutuksessa omiin vanhempiinsa. (Määttä 2001, 79- 82.)

Perheen arkea voi muuttaa vain sellaiset asiat, jotka se itse kokee tärkeänä ja mahdollisena, eikä se millaisia arviointeja ammatti- ihmiset esittävät perheen ekokulttuurisesta ympäristöstä (Määttä 2001, 83).

3. TEHOSTETTU PERHETYÖ

Ammatillisessa kirjallisuudessa tehostetun perhetyön käsite näyttäisi olevan vähemmän tunnettu. Heino, Berg & Hurtig (2000,10) tuovat myös esille terminologisen sekavuuden perhetyön käsitteestä. Heidän mukaansa käytetään termejä perhekuntoutus sekä erilaisia termejä kuten avotyö, tehostettu perhetyö, intensiivinen perhetyö ja toiminnallinen perhetyö. Samaten erilaisten termien lisäksi perhetyöstä saatetaan puhua samalla termillä eri tavoin toteutusta työstä.

Turun seudulla toteutettua intensiivistä perhehoitoa Pitkänen (2007, 18- 19) kuvailee koko perheen sijoittamiseksi laitokseen lasten huostaanoton välttämiseksi. Perheet asuvat tuetusti aluksi ympärivuorokautisesti päivystetyssä asunnossa, jossa tukemista vähennetään asteittain loppua kohti tavoitteen ollessa se, että perhe selviää omillaan. Hoidon kesto vaihtelee kolmesta kuuteen kuukautta.

Heinon (2008, 33- 34) mukaan Vantaalla on toteutettu intensiivistä perhetyötä hankkeena osana perhekuntoutuskeskusta ja lastensuojelun avopalveluja siten, että apu on viety perheen kotiin lastensuojelun tueksi ja avuksi. Hankkeen tavoitteena on ollut vähentää, estää ja purkaa sijoituksia kodin ulkopuolelle. Hanketyöskentely eteni tutustumisvaiheesta varsinaiseen työskentelyyn ja loppuneuvotteluun. Erilaisia menetelmiä käytettiin työskentelyssä vaihtelevasti eri perheiden kanssa.

Voimavarakeskeistä ajattelua ja ratkaisukeskeisyyttä on viime vuosina korostettu perinteisen ongelmalähtöisen lähestymistavan tilalle. Tällaisessa työskentelymallissa ongelmien sijaan keskitytään ratkaisuihin. Keskeisiä tavoitteita työlle on nähdä asiat ja ongelmat voimavaroina ja työskentelyssä kohdistutaan tulevaisuuteen sekä vahvuuksiin ja onnistumisiin menneisyyden pohtimisen ja ongelmakeskeisyyden sijaan. Perhetyössä on haasteellista tuen ja kontrollin yhdistelmä, joita viranomaiset kohdistavat perheisiin. Asiakkaiden kokemukset siitä, onko asiakkuus vapaaehtoista vai vastentahtoista, vaikuttavat työskentelyyn. Useimmiten vapaaehtoisuuteen perustuva asiakkuus lastensuojelun avohuollon palveluissa on yleisintä. Vapaaehtoisuus on hyvä alusta myönteisille muutoksille ja kuntoutumiselle. Työskentelyä toteutetaan lastensuojelun perhetyössä kaikilla tasoilla. Puhutaan ennalta ehkäisevästä ja korjaavasta työstä. Ennaltaehkäisevään työhön voidaan katsoa kuuluvaksi kaikki työ, jolla pyri-

tään ennaltaehkäisemään lapsiperheiden pulmia. Lastensuojelun työskentelystä suurin osa tapahtuu korjaavan työn parissa. Sen työmuotoja ovat tehostettu kotipalvelu (kotihoito) ja sosiaalityö tai terapiatyö avohuollossa ja laitoksissa. Perhetyöhön voi kuulua koko perheen sijoittaminen laitokseen avohuollon tukitoimenpiteenä tietyksi ajaksi. (Saarnio 2004, 248-249.)

4. PERHEKUNTOUTUS

Perhekuntoutus on laitospäristössä tapahtuvaa koko perheen kuntoutusta, joka erottaa sen perhetyöstä, jota tehdään perheen kotona. Perheissä, joissa on olemassa kodin ulkopuolisen sijoituksen riski, on perhekuntoutuksen todettu olevan tehokas apukeino, mikäli perhe on motivoitunut perhekuntoutukseen. Perhekuntoutus on suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa, jossa työn päätarkoitus on lasten kasvuolosuhteiden turvaaminen, vanhempien kasvatustehtävän tukeminen ja perheen omien voimavarojen löytäminen ja tukeminen. Toiminnallisten menetelmien avulla voidaan tukea perheenjäsenten välistä vuorovaikutusta, arjen taitoja harjoitellaan ja säännöllistä päivärytmiä juurrutetaan. Nämä ovatkin koko perheen kuntoutuksen kulmakiviä. Tavoitteena on perheen tukeminen sillä tavoin, että lapsen asuminen kotona mahdollistuu hyvänä ja turvallisena lapsen kannalta katsottuna. Jos laitostuntoutuksen avulla päädytään lapsen sijoitukseen muualle, pyritään yhdessä vanhempien kanssa yhteistyössä löytämään lapselle paras mahdollinen sijoituspaikka. (Puustinen- Korhonen 2008.)

Päätavoitteena perhekuntoutukselle voidaan pitää lapsiperheen arjen ja voimavarojen tukemista sekä lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen kehittämistä. Perhekuntoutusta toteutetaan myös kurssimuotoisena, jolloin se muotoutuu pienryhmätoiminnaksi, jonka kautta perheille tarjoutuu mahdollisuus ratkoa ongelmia ja virkistäytyä yhdessä muiden perheiden kanssa. (Törrönen 2001, 15.)

Suomessa perhekuntoutustoiminta on melko uutta lähdettyään kehittymään 1990-luvun puolivälissä osana kuntien lastensuojelutyötä. Vuonna 2005 tehtiin Suomen kuuden suurimman kaupungin perhekuntoutusselvitys, jossa löytyi 20 erilaista tapaa

toteuttaa perhekuntoutusta. Perhekuntoutusta toteutettiin laitoksessa ympärivuorokautisena ja päivämuotoisena kuntoutuksena. Lisäksi laitosten yhteydessä oli perheasuntoja, joissa asuvat perheet saivat tehostettua tukea. Lastensuojelun avohuollon työskentelyn osaksi sekä huostaanottoja vähentäväksi työmuodoksi perhekuntoutus soveltuu hyvin. Perhekuntoutusta päivämuotoisena kuntoutustoimintana voidaan toteuttaa myös ilman lastensuojelun asiakkuutta ehkäisevän lastensuojelun työmuotona yhdessä jonkin muun hallintokunnan esimerkiksi päivähoidon tai neuvolan kanssa. Perhekuntoutusta suomessa toteutetaan esimerkiksi Suomen ensi- ja turvakotien liiton päihdeongelmallisille odottaville ja vauvaperheille perustetuissa ensikodeissa ja avopalveluyksiköissä. Oulun seudulla Muhoksella toimii Nuorten Ystävät ry:n kehittämä Polokka- perhekuntoutus päihdeongelmallisille lapsiperheille. Joihinkin lastensuojelulaitoksiin on perustettu erillinen perheosasto, jossa mahdollistuu koko perheen ottaminen sijoitukseen sekä siellä erilaisten palvelujen tarjoamisen. Esimerkiksi Tampereella Kissanmaan perhetukikeskuksessa perheosastolla tarjotaan vanhemmuuden arviointia, perhekuntoutusta sekä kriisiluonteista perhepäivystystä osastojaksoineen. Myös suurimmat lastensuojelujärjestöt, kuten MLL, Nuorten Ystävät ry, Ensi- ja turvakotien liitto ry ovat kehittäneet perhekuntoutusta yksityisissä lastensuojelulaitoksissa, päihdehuollossa ja kuntien lastensuojelulaitoksissa. (Puustinen- Korhonen 2008.)

5. KEHITTÄMISTOIMINTA LASTENSUOJELUN AVOHUOLLON KENTÄLLÄ

Toimintaa, jolla tähdätään jonkin selvästi määritellyn tavoitteen saavuttamiseen, voidaan kutsua kehittämiseksi. Sen avulla voidaan pyrkiä kehittämään toimintatapaa tai toimintarakennetta. Toimintatavan kehittämisellä voidaan pyrkiä yksittäisen työntekijän työskentelyn kehittämiseen, mutta se voidaan käsittää myös laaja-alaisemmin käsittämään koko organisaation yhteisen toimintatavan löytymistä. Työtapojen mallinnusta voidaan esimerkiksi pitää toimintatavan kehittämisenä. Kehittäminen voi myös tarkoittaa rakenteellisia uudistuksia, jolloin voidaan uudistaa koko palvelurakennetta yhdistämällä eri organisaatioita tai luomalla uusia organisaatioita. (Toikko & Rantanen 2009, 14.)

Yksikkökohtaisessa kehittämistoiminnassa voidaan samaan aikaan tavoitella sekä muutoksia toimintatavoissa että rakenteellisia uudistuksia. Kehittämiseen voi sisältyä sekä uusien ideoiden keksimistä että niiden levittämistä ja vakiinnuttamista. Tällöin kehittämistä voidaan pitää luonteeltaan etenkin käytännöllisten asioiden korjaamisena, parantamisena ja edistämisenä. Kehittämistoiminta onnistuessaan saattaa levitä myös muiden organisaatioiden ja toimijoiden käyttöön, jolloin se tähtää uuden taidon ja tiedon siirtoon laajemminkin. Suuri osa kehittämisestä on sellaista, missä tavoitteet määritellään ylhäältä - tai ulkoapäin. Strategiset tavoitteet, joiden suuntaan organisaatiota kehitetään, voidaan määritellä organisaation johdon kautta, mutta voidaan myös edetä toimijalähtöisesti kehittämisen prosessin rakentuuessa avoimessa ympäristössä, jolloin toimijat itse määrittelevät kehittämisen ja etenevät yhdessä vaiheittain. Tällöin kehittämisen tavoite muotoutuu yhteisen prosessin kautta. Kehittämistoiminnalla voidaan tarkoittaa organisaation jatkuvaa toimintaa, mutta usein kehittäminen on hankeperusteista toimintaa, jolloin se kestää tietyn aikaa, sille on asetettu tavoitteet sekä määritellyt toimintatavat ja varma arviointiasetelma. Kehittämistoiminnan kautta pyritään muutokseen, jolla tavoitellaan jotain parempaa ja tehokkaampaa kuin aikaisemmat toimintatavat tai -rakenteet ovat olleet. Kehittämisen keskeinen asia on tavoitteellisuus, jonka kautta pyritään muutokseen ja kehittämisen kohteena voivat olla yksittäiset ihmiset, toimintaprosessit, työyhteisöt, organisaatiot tai konkreettiset tuotteet. (Mts. 14- 19.)

Kehittämisen kohteina ovat perinteisesti olleet erilaiset työorganisaatiot, yritykset ja työyhteisöt, ja kehittäminen on voitu organisoida johtajakeskeisesti. Kehittäminen voi olla koko organisaation yhteistä toimintaa, jolloin työntekijöillä on myös mahdollisuus vaikuttaa oman työssä suorittamiseen tehtäviin ratkaisuihin. Kehittäminen on kuitenkin viime aikoina nähty laajemmin. Kehittämistoiminta tapahtuu usein erilaisissa verkostoissa, joissa voi olla toimijoita eri tahoilta, kuten yritys-elämästä, julkissektorilta ja korkeakouluista. Näiden lisäksi myös palveluiden ja tuotteiden käyttäjät ovat keskeisiä kehittämistoiminnan kohteita. Näiden verkostomallien avulla voivat eri alojen toimijat rikastuttaa omaa ajatteluaan uusilla ideoilla, mutta joissa nämä eri toimijat voivat yhdessä kehittää uusia innovaatioita. (Mts. 17.)

Kehittämistoiminnan avulla pyritään saamaan uutta tietoa, joka perustuu tietoon, joka voidaan näyttää. Hiljaisen tiedon osuus kehittämisessä tiedostetaan, mutta arkitietoa laajempaan kehittämistietoon kuuluu tietynlainen valikoivuus havainnoissa, joita tehdään ihmisten tärkeänä pitämistä asioista. Kehittämistoiminnan kautta saadaan ja käytetään hyväksi monenlaista tietoa. Tieto syntyy enimmäkseen niissä ympäristöissä, joissa myös toiminta tapahtuu. Tämä tieto tulee käytännön toiminnasta ja tarpeesta ratkaista käytännön ongelmia. Tietoa voivat myös käyttää hyväksi ne, jotka sitä tarvitsevat, eli tieto on raja-aitoja ylittävää eli transdisiplinaarista. Toimijoina voivat toimia monet eri henkilöt, eivät vain tutkijat. Kehittämistoiminnan kautta saatu tieto on myös reflektiivistä eli tieto tulee tutkijan ja tutkimuskohteen välisen vuorovaikutuksen ja sen kriittisen tutkailun kautta. (Mts., 39- 43.)

Kehittämisen taustalla ovat perustelut, joiden kautta otetaan kantaa siihen, mitä ja miksi kehitetään sekä miksi juuri nyt. Usein taustalla on ongelma ja visio eli tulevaisuuden ihannekuva, joka toisaalta motivoi ihmisiä toimintaan ongelmien lisäksi. Tavoitteen konkreetti perustelu on eduksi kehittämistoiminnan toteutuksessa. Myös ajankohtaisuus on perusteena kehittämistoiminnalle. Toiminnan on oltava myös organisoitua, jolloin otetaan kantaa siihen, kuka tekee ja millä resursseilla. Organisoidun kehittämistoiminnan pohjalla on tavoitteenasettelun hyväksyntä ja virallistaminen. Kehittämistoiminnan organisointi tarkoittaa käytännön toteutuksen suunnittelua ja valmistelua. Kehittämistoimintaa ohjaamaan voidaan muodostaa ohjausryhmä, johon kuuluvat kehittämistoiminnan kannalta olennaiset tahot ja yhteistyökumppanit. Ohjausryhmässä erilaiset intressit kehittämistoiminnassa kohtaavat ja niitä voidaan siellä myös jäsentää. Kehittämiseen kuuluu myös itse kehittäminen luontevana osana varsinaista toimintaa. Siinä ideointi ja priorisointi, kokeilu ja mallintaminen toteutuvat. Toiminnan kautta syntyy ideoita siitä, miten asetettu tavoite voidaan saavuttaa. Toiminnassa voidaan konkreettisesti tekemisen kautta kokeilla erilaisia toimintoja, kerätä siitä palautetta ja keskustella siitä. Olennainen osa kehittämistä on arviointi, jonka yksi tehtävä on suunnata kehittämistoimintaa. Arvioinnin avulla kehittämisen perustelua, organisointia ja toteutusta voidaan tutkailla. Arvioinnin avulla saadaan myös tietoa kehitettävästä asiasta. Arvioinnin kautta voidaan puntaroida sitä, onko kehittämisen avulla saavutettu sen tarkoitus, missä on onnistuttu tai epä-

onnistuttu ja onko kehitetty toiminta toimivaa. Arvioinnin avulla voidaan myös tuoda esille erilaisia odotuksia ja hyödyntää niitä vuorovaikutteisesti kehittämisprosessin aikana. Kehittämisen kautta pyritään myös saamaan uusia palveluita tai tuotteita. (Mts. 56- 62.)

Kehittämistoiminta edellyttää ihmisten aktiivista osallistumista ja vuorovaikutusta. Dialogi on osallistumisen perustana, sen kautta eri osapuolet voivat tutkailla avoimesti kehittämistoiminnan perusteita, toimintatapoja ja tavoitteita. Dialogissa on kysymys rinnakkaisuudesta, jossa asioita lähestytään vastavuoroisesti ja siinä luotetaan, että vuorovaikutuksen tuloksena löydetään ratkaisu, jonka kaikki osapuolet voivat hyväksyä. (Mts. 89- 93.)

Työkäytäntöjen ja palvelurakenteiden uudistuminen ei tapahdu hetkessä. Siihen tarvitaan aikaa enemmän kuin muutaman vuoden kestävät projektit. Usein käy niin, että uutta kehittämätarvetta varten käynnistetään uusi projekti, usein myös uudella paikkakunnalla. Palmuke- ja Post- Palmukeprojektit (3-vuotinen Palmukeprojekti ja 2-vuotinen Post- Palmukeprojekti) antoivat kokemustietoa siitä, että merkittävää kehitystä aikaan saadaan vain siten, että paikallinen toiminta on riittävän laajalle levittäytyvää, jotta toimijat voivat tukeutua toisiinsa ja tukea toisiaan uutta kehitellessään. (Arnkil, Eriksson & Arnkil 2002, 231- 232.)

Arnkil ym. ovatkin sitä mieltä, että STM voisi vaatia rahoittamiensa ja muutoin tukemiensa hankkeissa kehittämisen ja hyvien käytäntöjen juurruttamista kuntapolitiikkaan. Tämä tarkoittaisi vähintään, että ministeriö asettaisi hankkeiden tuen saamisen ehdoksi sen, että niiden suunnitelmiin kuuluisi myös se, miten kehitelmät voitaisiin ankkuroida strategiseen kuntapolitiikkaan. Ministeriön tulisi myös edellyttää niiltä hankkeilta, joita tukevat, että niille asetettaisiin paikallinen/ seudullinen koordinoitivastuu, joka olisi projektien ohimeneviä ohjausryhmiä vahvempi ja ylisektorinen. Ministeriö myös edellyttäisi näihin hankkeisiin sisältyvän katselmuksen, johon osallistuisivat sekä kehittäjät että niiden jatkuvuudesta vastaavat tahot. Ministeriön tulisi myös resursoida hankkeiden tulosten ankkuroimisvaihetta, ei vain niiden innovaatiovaiheita. Ministeriön tulisi myös vaatia, että sen oma erilaisiin ohjausryhmiin nimetty henkilöstö ohjaisi myös tätä tulosten ankkurointia kuntapolitiikkaan. (Mts. 230- 231.)

Erilaisia perhetyön malleja on kehitelty viime vuosina. Lasten yksilölliset tarpeet ja niiden huomioiminen ovat perhetyön ja vanhemmuuden tukemisen keskeisessä asemassa.

6. TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

6.1 Tutkimusongelmat

Tutkimukseni tavoitteena oli kuvata Tuetun asumisen perheyksikön toimintaa ja arvioida sen toimivuutta työntekijöiden kokemana. Tarkoituksena oli saada työntekijöiden näkökulmaa esille uudelta toiminnasta.

Kiinnostukseni Tuetun asumisen perheyksikön toimintaan heräsi miettiessäni aihetta omaan opinnäytetyöhöni siitä näkökulmasta, että se on uutta, kuntatasolla tapahtuvaa kehittämistyötä. Keskustelin Mattilan perhetukikodin johtajan Eija Hiltusen kanssa mahdollisuudesta tehdä opinnäytetyö tästä kokeilusta. Eija Hiltunen toi esille toiveen, että toisin esille työssäni Tuetun asumisen perheyksikön toiminnan aloitusta ja kehittämistyötä kuntatasolla. Keskustelumme tuloksena anoin tutkimuslupaa Jyväskylän kaupungilta ajatuksena kuvata yksikön aloitusvaihetta ja kehittämistoimintaa työntekijöiden kirjaamien päiväkirjamerkintöjen ja ohjausryhmän muistioiden pohjalta. Keväällä 2011 ohjausryhmältä tuli toive, että haastattelisin työntekijöitä yksikön toiminnasta. Minua myös kiinnosti, millaisia työmenetelmiä työntekijät käyttivät asiakastyössä ja miten ne mahdollisesti toimivat tämänkaltaisessa työmuodossa.

Tutkimusongelmat ovat seuraavat:

- Millaisena työntekijät ovat kokeneet oman työnsä kokeilun alkuvaiheessa?
- Millaisia onnistumisen kokemuksia työntekijöillä on ollut?
- Millaisia haasteita on ollut työntekijöiden näkökulmasta?
- Millaisia orientaatioita työntekijät käyttävät työssään?

6.2 Arviointitutkimus

Opinnäytetyöni on luonteeltaan arviointitutkimus. Arviointitutkimuksen avulla sananmukaisesti määritellään arvo jollekin asialle. Arviointitutkimus käsittää tutkimuksellisten menettelytapojen käyttämistä ja soveltamista silloin, kun arvioidaan erilaisten toimien tai päätösten toteuttamista, vaikutuksia ja hyödyllisyyttä. Arviointitutkimusta tehtäessä voidaan käyttää erilaisia sosiaalitieteiden tutkimusmenetelmiä, kuten haastatteluja ja kirjallisia materiaaleja, jotka voidaan yhdistää arviointituloksen saamiseksi. Arviointitutkimuksessa on erotettavissa monia lähestymistapoja, jotka ilmentävät niiden erityisiä piirteitä tai tutkimusfilosofiaa. (www.sosiaaliportti.fi.)

Arvioinnista on tullut vakiintunut käytäntö suomalaiseen hallintoon 1990-luvulla. Arvioinnin edellytyksenä on aina oltava empiiristä tiedonhankintaa ja sen tarkoitus on määrittää toiminnan arvoa tai asioita (merit, worth and value, Scriven 1994, 152).

Vaikuttavuus on sopimuksenvarainen käsite. Vaikuttavuudella tarkoitetaan tavallisimmin sitä, miten tehokkaasti jokin uudistus, palvelu, väliintulo tai toiminto toteuttaa asetetut tavoitteet. (Rajavaara, 2010.)

Menetelmät, joita arviointitutkimuksessa käytetään, liittyvät tutkijan valitsemaan lähestymistapaan. Tässä työssä arvioinnilla tarkoitetaan Tuetun asumisen perheyksikön työntekijöille tehdyissä teemahaastatteluissa heidän oman työnsä ja perheyksikön työskentelyn alkuvaiheen kokemusten arviointia.

Siitä, onko arviointi tieteellistä tutkimusta vai ei, on käyty rajankäyntiä. Scriven (1994, 152) määrittelee tieteenalana arvioinnissa olevan kyse ”entiteettien ansion (merit) ja arvon (worth) määrittelemisestä ja arvioinnit ovat tämän prosessin tulos” eli arvioitaessa toimintaa on pyrittävä löytämään toiminnan vahvuudet ja heikkoudet verrattuna vastaaviin toimintoihin. Ross ja Freeman (1993) puolestaan määrittelevät arviointitutkimuksen yhteiskuntatieteelliseksi tutkimukseksi. Heidän mukaansa arviointitutkimuksen avulla tehdään poliittisia päätöksiä ja päätetään elinoloja kohentavien ohjelmien toimeenpanosta tai rahoituksesta. Arviointeihin kohdistuu monenlaisia odotuksia. Arviointia voidaan tehdä kehittämistyön alkuvaiheessa, jolloin arvioinnin kohteena on ohjelman käynnistämisen ja mielekkyyden arviointi. Arvioinnin avulla työskentelyä voidaan kehittää (Ross & Freeman, 1993,5.)

Teemahaastatteluiissa työntekijöiden on ollut mahdollista pohtia toimintakäytäntöjen ja ajattelutapojen perusteita sekä käyttämiään työtapoja ja toiminnan mielekkyyttä.

6.3 Tutkimuksen luotettavuus

Opinnäytetyöni halusin linkittyvän lastensuojelutyöhön, koska sen avulla minulla oli mahdollisuus syventää omaa osaamistani lastensuojelun työmuodoista.

Opinnäytetyössä käytettiin kvalitatiivista eli laadullista menetelmää, koska laadullisen tutkimuksen kautta voidaan kuvata ihmisten omia näkemyksiä, kokemuksia ja ymmärrystä erilaisista asioista. Laadullista tutkimusta voidaan kuvata ymmärtäväksi tutkimukseksi, koska tutkittavia asioita, ilmiöitä ja niiden välisiä yhteyksiä kuvataan, selitetään ja pyritään ymmärtämään tutkittavien välityksellä ja niiden luonnollisissa yhteyksissä. Niinpä kvalitatiivinen tutkimus sopii ihmisten välisten suhteiden ja käytännön elämää kuvaavan työn menetelmäksi. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 160 -161; Tuomi & Sarajärvi 2009, 85.) Laadullisen tutkimuksen aineistoa käsiteltäessä on otettava huomioon tutkimuksen validiteetti. Validiteetilla eli tutkimuksen ”pätevyydellä” tarkoitetaan sitä, miten tutkimusmenetelmä mittaa sitä, mitä sen on tarkoitus mitata. Oikean kohderyhmän löytyminen ja toimivan tutkimusasetelman rakentaminen liittyvät siihen. Tutkijan on pystyttävä osoittamaan, että tätä kohderyhmää tutkimalla voidaan vastata kysymysten asetteluun. (Leskinen 1995, 15.)

Tutkittava joukko voi olla pieni joten laadullisella tutkimuksella ei tuoteta yleistettäviä tuloksia, vaan tutkijalla on oikeus valita tutkimuksen kohteeksi se osa, jota halutaan tutkia. Tätä kautta saatua tietoa voidaan kuitenkin pitää monipuolisena ja laadukkaana. (Hirsjärvi ym. 2009, 160 -161.) Tässä tutkimuksessa oli tarkoituksen mukaista valita haastateltaviksi Tuetun asumisen perheyksikössä työskentelevät työntekijät, koska heillä oli kokemukseen perustuvaa tietoa yksikön toiminnasta jo vuoden ajalta haastatteluja tehtäessä, eikä kenelläkään muulla ollut sitä tietoa kuin heillä käytännön työn kautta.

Myös tutkijan kattava selostus tutkimuksen toteuttamisesta vahvistaa laadullisen tutkimuksen luotettavuutta (Hirsjärvi ym. 2009, 226- 227.) Laadullisessa tutkimuksessa reliaabelius koskee lähinnä aineiston laatua, jolloin pyritään arvioimaan tutkijantoimintaa eli sitä, miten luotettavaa tutkijan tekemä analyysi aineistosta on. Kaiken

käytettävissä olevan aineiston huomioiminen ja tietojen litterointi oikein vaikuttaa reliabeliuteen. (Mts. 189.) Haastattelu on myös luottamuksellinen tapahtuma, haastateltavan on voitava luottaa tietojen luottamukselliseen käsittelyyn (Mts. 42). Haastateltavat henkilöt tunsin entuudestaan ja sillä saattoi olla sekä hyviä että huonoja puolia. Toisaalta tuttuus saattoi helpottaa haastateltavaa kertomaan minulle ajatuksiaan, mutta toisaalta se saattoi aiheuttaa sen, että minulle ei haluttu kertoa kaikkia omia ajatuksia. Haastateltavien henkilöiden nimiä ei tuoda julki eikä heidän haastatteluja julkaista heidän nimillään. Haastateltujen anonymiteettiä suojellakseni käytin haastateltavien sitaatteja ilman tunnistetietoja. Haastatteluja varten olin tehnyt haastattelurungon aihealueittain (liite 2) ja haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin sen jälkeen sekä litteroidut haastattelut luettiin moneen kertaan lävitse.

6.4 Tutkimusmenetelmä

Tiedonkeruumuotona käytettiin haastattelua. Se on paljon käytetty tiedonkeruumenetelmä, joka tarjoaa mahdollisuuden säädellä aineiston keruuta tilanteen mukaan haastateltavat huomioonottaen. Haastattelu on joustava menetelmä ja siksi se sopii monenlaisiin tutkimustarkoituksiin. Haastattelun kuluessa haastateltavan motivointi on mahdollista. Haastattelussa haastateltava voi tuoda vapaasti esille omia ajatuksiaan, haastattelun aikana voidaan selvittää asioita ja syventää tietoja esim. esittämällä lisäkysymyksiä. Haastattelu on myös hyvä menetelmä silloin, kun kyseessä on vähän kartoitettu alue. Haastattelijan tehtävänä on välittää tietoa haastateltavan ajatuksista, käsityksistä, kokemuksista ja asioiden merkityksistä hänelle. Haastatteluita on useita lajeja, niiden välillä on eroja. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 34- 41.)

Haastattelu eroaa kuitenkin keskustelutilanteesta, koska sen avulla halutaan saada informaatiota ja se on ennalta suunniteltua päämäärään tähtäävää toimintaa. Haastattelijalla on tutustunut aiheeseen ennakolta sekä käytännössä että teoriassa, haastattelijalla aloittaa haastattelun ja hän ohjailee sen kulkua tietäen oman roolinsa haastattelijana. (Mts. 41.)

6.4.1 Teemahaastattelu

Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelumenetelmä, jossa haastattelu kohdentuu tiettyihin teemoihin, jotka otetaan keskusteluun. Haastattelun aihepiirit ovat kaikille samat, siksi käytetään nimitystä puolistrukturoitu haastattelu. Teemahaastattelu lähtee siitä oletuksesta, että kaikkia ihmisen kokemia asioita ja ajatuksia, tunteita ja hänen uskomuksiaan eri asioista voidaan tällä menetelmällä tarkastella. Haastattelu etenee tiettyjen teemojen mukaan eikä kysymyksillä ja järjestyksellä ole tarkkaa ennalta määrättyä muotoa. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 47- 48.)

Teemahaastattelussa on tärkeää haastatteluteemojen suunnittelu. Nämä teema-alueet hahmottuvat teoriaan ja tutkimustietoon perehtymisen myötä. Laaditaan teema-alueuetteloita, ei yksityiskohtaista kysymysluetteloita, jolloin teema-alueuettelot sisältävät teoriaan sisältyviä alakäsitteitä tai -luokkia, jotka ovat tutkimusongelmia tarkempia pelkistettyjä luetteloita. Näille luoduille teema-alueille haastattelukysymykset sitten kohdistetaan. Nämä luettelot ovat haastattelijan muistilistana ja keskustelua ohjaavana välineenä, niiden avulla voidaan turvata tarvittavan tiedon saanti. Niiden tulee olla riittävän väljiä, jotta tutkittavan ilmiön moninaisuus paljastuisi mahdollisimman hyvin. Teemahaastattelun luonteen mukaisesti myös haastateltava voi esittää teema-alueisiin kohdistuvia tarkentavia kysymyksiä haastattelijan lisäksi. (Mts. 66- 67.)

Teemahaastattelut tallennetaan, jolloin haastattelu saadaan sujumaan joutuisasti ja keskustelu pysyy mahdollisimman luontevana ja vapautuneena. Nauhoittamalla haastattelu saadaan säilytetyksi monia olennaisia seikkoja, kuten äänenkäyttö, tauot, johdattelut. Haastattelija sekä haastattelee että osallistuu haastatteluun ihmisenä. On kuitenkin tärkeää, että haastattelija on puolueeton eikä tuo esille mielipiteitä tai ala väitellä asioista. Kommunikoinnin luontevuus on haastattelun tavoitteena hyvä. (Mts. 92- 97.)

Haastattelutilanne muistuttaa keskustelua, mutta haastattelijan aktiivinen kuuntelijan rooli voi olla olennaista ja merkittävämpää kuin kysymysten esittäminen. Kysy-

myksillä kuitenkin ohjataan haastattelutilannetta. Myös haastattelijan joustavuudella on merkitystä. Haastattelu toteutetaan yleensä arkikieltä käyttäen. (Mts. 97- 102.)

6.4.2 Teemahaastattelujen toteutus

Teemahaastattelu toteutettiin Tuetun asumisen perheyksikössä, jolloin haastattelin toisen työntekijän 23.9.11 ja toisen työntekijän 30.9.11. Haastattelut nauhoitin käsikäyttöisellä nauhurilla. Haastatteluajat oli sovittu etukäteen puhelimitse molempien työntekijöiden kanssa erikseen, jotta haastateltavat saattoivat keskittyä haastatteluun rauhassa ilman ulkopuolisia häiriötekijöitä. Tuetun asumisen perheyksikön ryhmätila, jossa oli pöytä ja tuolit aseteltuna huoneeseen ja jonka oven saattoi sulkea, oli varattu haastatteluja varten kyseisinä päivinä. Ensimmäisellä haastattelukerralla talon ulkopuolella tehtiin kaivaustöitä kaivinkoneella, jonka ääni hieman häiritsi haastattelun kulkua, mutta muutoin haastattelu sujui ilman ulkopuolisia häiriötekijöitä. Haastatteluihin meni molempien työntekijöiden kanssa noin tunti. Haastattelussa etenivät laatimani haastattelurungon mukaisesti pääpiirteittäin teemojen mukaan ja kaikki aihealueet käsiteltiin. Jotkut kysymykset synnyttivät enemmän keskustelua sekä pohdintaa, ja tarkentavia kysymyksiä esitin tarvittaessa.

Päädyin haastattelemaan molemmat työntekijät erikseen siksi, että saisin molempien omia kokemuksia, ajatuksia ja tunteita esiin työskentelystä Tuetun asumisen perheyksikössä. Myös työntekijöiden erilaisten peruskoulutusten ajattelin tuovan monipuolisuutta haastatteluihin erikseen toteutettuna. Toisella työntekijällä oli sosiaalityöntekijän tutkinto ja lisäksi muita koulutuksia kuten lyhytterapiakoulutus, ja toisella sosionomin ja perheterapeutin koulutus. Haastateltavien työntekijöiden työnkuva oli ollut erilainen syyskuun 2011 alkuun asti. Perhe-työntekijä oli tehnyt kokopäiväistä työtä yksikössä alusta asti ja sosiaalityöntekijän työstä noin 1/3 -osa oli kohdentunut suoraan yksikössä työskentelyyn ja hänen muu työaikansa oli Mattilan perhekodin puolella suoritettavassa työssä. 1.9.11 alkaen hänen työpanoksensa oli kokonaan Tuetun asumisen perheyksikössä.

6.4.3 Haastatteluaineistojen analyysi

Perusanalyysimenetelmänä lähes kaikissa laadullisen tutkimuksen perinteissä voidaan käyttää sisällönanalyysia. Analyysissa erotellaan tutkimusongelmien kannalta olennainen aines, josta saatavasta informaatiosta tehdään tulkintoja. Laadullinen aineisto järjestetään, kun se on purettu tekstiksi ja valmisteltu käsiteltävään muotoon. Analyysissa tulisi edetä siten, että ensimmäinen jäsenitys ei ole samalla viimeinen, vaan analyysissa edetään asteittain eteenpäin. Teemahaastattelussa tehdyt teema- alueet muodostavat jo eräänlaisen aineiston, joka auttaa tutkijaa etenemään aineiston käsittelyssä. Teemoittain järjestettyä aineistoa on helpompi lukea, koska tällöin voi keskittyä yhteen teema-alueeseen kerrallaan. (Eskola & Suoranta 1999, 151- 152.)

Aineiston lukeminen useaan kertaan ja tekstiin tutustuminen on tärkeää. Aineistosta itsestään voi nousta teemoja jo etukäteen laadittujen teemojen lisäksi. Teemahaastattelurunko on hyvä apuväline aineiston koodaukseen. Teemahaastattelurungon perustana on jo teoreettisia näkemyksiä aiemmista tutkimuksista ja toisaalta myös mahdollista omaa kokemusta asioista. Tällöin aineistosta voi koota tekstikohtia, jotka kertovat näistä asioista. Nämä tekstikohdat voi kopioida sellaisenaan tai tutkija voi tehdä niistä tiivistelmät. (Mts. 153- 154.)

Aineistolähtöinen analyysimuoto tuntui luontevalta valinnalta, sillä tutkimukseni taustalle ei ollut jotain valittua yksittäistä teoriaa. Minua kiinnostivat työntekijöiden omat kokemukset ja ajatukset Tuetun asumisen perheyksikön alkuvaiheista. Kysymykset, joista olin laatinut hyvän haastattelurungon, nousivat omasta mielenkiinnostani aiheeseen ja perustuivat myös omaan ammattitaitooni ja pitkään työkokemukseeni alalla. Haastattelijana minä myös vaikutin haastattelun kulkuun. Haastattelut nauhoitettiin ja haastattelujen litteroinnin pian haastattelujen jälkeen suoritti minulle ulkopuolinen henkilö korvausta vastaan ajan säästämiseksi. Litteroinnissa haastattelut purettiin tekstiksi kirjoittamalla ne huolellisesti sanasta sanaan, jonka jälkeen luin ne kokonaisuudessaan useaan kertaan. Ryhmittelin aineistoa tutkimuskysymysten mukaisesti ja jaoin aineiston pääluokkiin, jonka jälkeen loin vastauksista pelkistetympiä poistaen sieltä naurahdukset, pohtivat äännähdykset. Muodostin aineistosta

pääluokkia ja niiden alaluokkia, jotka perustuivat tutkimuskysymyksiini, jonka jälkeen aloin kirjoittaa aineiston analyysia, josta seuraavassa luvussa raportoin tulokset.

7. TUTKIMUKSEN TULOKSET

Työssäni kuvailen työntekijöiden ajatuksia oman työnsä tekemisestä ja sitaattien sisällyttäminen tutkimustuloksiin on heidän työtään kuvailevaa aineistoa. Näissä luvuissa kuvaan työntekijöiden tuottamia asioita työstään perheyksikössä. Tutkimustuloksiin liitin suoria lainauksia tekemistäni haastatteluista.

7.1 Tuetun asumisen perheyksikön alkuvaihe

Syksyllä 2010 alkoi kehittämistoimintana tuetun asumisen perheyksikkö Mattilan perhetukikodin viereisessä kiinteistössä kokeilumuotoisena toimintana. Tuetun asumisen palvelu on muita lasta ja perhettä tukevia palveluita ja tukitoimia lastensuojelulain 36 §:n mukaisesti. Tuetun asumisen perheyksikössä on neljä asuntoa. Ne on tarkoitettu jyvaskyläläisille lapsiperheille, jotka tarvitsevat tukea arkielämässä ja elämänhallinnassa. Asiakkaaksi tuetun asumisen perheyksikköön tullaan lastensuojelun avohuollon sosiaalityöntekijän toimesta. Kolme asuntoa sijaitsee Mattilankadulla ja sen yhteydessä on ryhmätila. Yksi asunto on Korppumäessä. Tuetun asumisen tavoitteena on itsenäiseen asumiseen siirtyminen tai itsenäisessä asumisessa tarvittavien taitojen vahvistuminen. Henkilökuntaan kuuluu perhetyöntekijä ja sosiaalityöntekijä, johtajana toimii Mattilan perhetukikodin johtaja. Henkilökunta tukee perheitä yksilöllisesti kunkin perheen tarpeiden mukaisesti. Kehittämistoimintaa ohjaamassa on ohjausryhmä, johon kuuluvat Mattilan perhetukikodin johtaja, johtava perhetyöntekijä, lastensuojelun sosiaalityöntekijä, lastensuojelun avohuollon perhetyöntekijä sekä työntekijät perheyksiköstä.

Työn kehittäminen oli alkanut jo ennen konkreettista työntekijöiden valitsemista ohjausryhmässä. Toimintakulttuurin luominen alkoi tyhjältä, ja jo vuosia oli alustavaa työtä tehty Jyväskylän kaupungin lasten ja perheiden palveluissa olevien esimiesten kesken perheyksikön luomiseksi osaksi lastensuojelupalveluita Jyväskylässä. Toiminnan käynnistämisen luvan saamiseen on mennyt aikaa kaupunkiorganisaatioissa.

Muutoksia Jyväskylän sosiaali- ja terveystalveissa sekä lastensuojelutyössä ja -laissa on tapahtunut jatkuvasti, Tällaisen täysin uudenlaisen toiminnan kehittäminen, jota ei aiemmin tällaisenaan ole missään tehty, on vienyt paljon aikaa.

Ei se pelkästään oo alkanu siitä, että me ollaan oltu tässä töissä, vaan se on alkanu sieltä ohjausryhmästä kehittämisestä missä me ei oo oltu – määkkään en oo ollu koko aikaa mukana. Se on ollut hyvin pitkä prosessi. Että Jyväskylän kaupunki on lähtenyt lastensuojelupalveluita tällä tavallakehittämään.

Työntekijät kertoivat, että 14.10.11 on perheyksikköön tullut ensimmäinen asiakas. Sitä ennen työntekijät olivat hankkineet huonekaluja ym. tarvittavia välineitä perheyksikköön sekä hoitivat muita käytännön järjestelyitä työskentelyn alkuun saattamiseksi. Käytännön järjestelyt veivät alussa melkoisesti työntekijöiden aikaa. Alkuun perheyksikössä oli kokopäiväisesti perhetyöntekijä ja sosiaalityöntekijän työajasta 1/3 -osa oli käytettävissä perheyksikössä tapahtuvaan työskentelyyn. Perhetyöntekijä teki töitä myös iltaisin ja tarvittaessa myös viikonloppuisin. Iltavuorojen ja viikonloppuvuorojen tekeminen kuului perhetyöntekijälle. 1.9.11 myös sosiaalityöntekijä siirtyi kokopäiväisesti perheyksikköön työskentelemään. Työntekijät kokivat, että jatkossa he voivat intensiivisemmin keskittyä työparityöskentelyyn ja työn kehittämiseen.

7.2 Työkäytännöissä tapahtunut kehitys

Perheyksikön työskentelyssä oli tapahtunut muutoksia: asiakkaaksi tulemisen prosessi oli kirjattu ylös ja tarkemmat raamit työskentelylle oli mietitty. Asiakkaiden valintakriteerit olivat alkaneet pikkuhiljaa muotoutua, mutta sitä on jatkossa työstettävä edelleen. Työntekijät kokivat, että asiakkaaksi tuleminen Tuetun asumisen perheyksikköön oli tärkeä vaihe, koska suurimmalla osalla asiakkaista oli myös oma asunto muualla Jyväskylässä.

Myös verkostotyön työntekijät kokivat kehittyneen huomattavasti kuluneen vuoden aikana. Työntekijät olivat lähteneet itse liikkeelle aktiivisemmin ja olivat saaneet verkostoja tulemaan perheyksikköön. Moniammatillista työskentelyä ja intensiivistä kehittämisotetta oli tarvittu, että verkostot perheiden ympärillä oli saatu toimimaan. Yhteisten asiakkaiden kautta toimintamallien kehittäminen oli oleellista, ja myös ohjausryhmän kanssa asiakkaaksi tulemisen prosessin miettiminen oli tärkeää.

Ohjausryhmään luotiin myös käytänteeksi se, että Mattilan perhetukikodin johtaja teki ohjausryhmän kokoontumisiin esityslistan, johon työntekijät saattoivat laittaa heidän työnsä kautta nousseita haasteita, jotka sitten yhdessä käsiteltiin, ja tällä tavoin ohjausryhmän kehittäminen ja toiminta pysyi ajan tasalla. Ohjausryhmä lähti tukemaan työntekijöitä heidän tekemässään työssä ja sen moniammatillisen kokoonpanon kautta työskentelyyn tuli moniosaajuuden ja monitoimijuuden näkökulma, joka laajensi arjessa toimivien työntekijöiden viitekehystä.

Ohjausryhmä tuo sellaisen moniosaajuuden, se jotenkin laajentaa sitä viitekehystä, mitä me sitten täällä arjessa kehitetään.

Myös lyhytaikaista kriisiasumista, jota ei alun perin ollut suunniteltu, oli nyt ollut kokeiluluontoisesti muutaman kerran.

Tuli se, et joskus vois ottaa jos on tilaa, sellainen kriisiasuminen jos ei mikään turvakodin tarve ole. Semmoista on nyt käytetty, et muutamiks päiviks, viikoiks.

Nyt kun työtä Tuetun asumisen perheyksikössä on tehty noin vuoden verran, niin toimintamalli on syntynyt. Mattilan perhetukikodin viereisessä rakennuksessa elää kolme perhettä kerrallaan, ja Palokan nuorisokodin yhteydessä yksi perhe. Työn tekemisen reunaehdot on luotu, mutta kehittämistyötä on jatkettava koko ajan. Myös työn tekemistä näkyväksi päättäjille on tehtävä lisää, jotta perheyksiköstä tulisi vakiintunut osa lastensuojelun palveluita.

Nyt ollaan vuosi toimittu ni tota niin sanotusti tän talon toiminta rupee muotoutuu, et kuinka tää talo elää.

Tuetun asumisen perheyksikköön asiakkaat tulivat lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden kautta. Työntekijät tapasivat perheen yhdessä lastensuojelun sosiaalityöntekijän kanssa joko perheyksikössä tai he menivät yhdessä kotikäynnille perheeseen. Kotikäyntien tekeminen työskentelyn aloitusvaiheessa tuntui hyvältä työtavalta.

Kotikäynnillä keskustellaan perheen kanssa ne tarpeet ja tavoitteet, et onks tää asuminen hyvä heille, ja mikä on sosiaalityöntekijän näkemys asiasta. On ollu hirveen avartavaa käydä kotikäynnillä ja nähdä vähän kotia.

7.3 Tekijöidensä näköinen työ

Tuetun asumisen perheyksikössä työskentely oli hyvin vaihtelevaa perheiden tukemista intensiivisesti perheiden tarpeiden mukaan. Työ vaihteli päivittäin paljon, asiakkaita kohdataan arjessa sekä yksilötapaamisissa että työparitapaamisissa, ja arjen satunnaisia kohtaamisia asiakkaiden kanssa perheyksikössä oli myös päivittäin useampia. Perheyksikön työntekijöiden työssä perheen arkeen liittyviä asioita käsiteltiin paljon. Tällä hetkellä perheyksikön palveluita tarjotaan vain Jyväskylässä asuville perheille.

Tuetaan asiakasta, neuvotaan, ohjataan, otetaan yhteyttä, sovitaan tapaamisaikoja, lähdetään asiakkaan mukaan hoitamaan asioita tarvittaessa, ja se justiin on hitaampaa kuin täällä vaan koneella istuessa tai ryhmätilassa asiakkaan kanssa; menee paljon aikaa ihan tällaisten asioiden hoitamiseen.

Verkostotyötä ja yhteistyökumppaneiden kanssa tehtävää työtä työntekijät tekivät myös paljon. Samoin työntekijät joutuivat tekemään paljon selvittelytyötä, koska asiakkailla saattoivat omat asiat olla hoitamatta lähes kokonaan.

Työskentelyn Tuetun asumisen perheyksikössä työntekijät kokivat itselleen mielekkäänä ja haastavana. Työntekijät kokivat, että heidän tekemäänsä työtä arvostettiin laajemminkin. Osa-aikaisesti perheyksikössä työskennellyt työntekijä koki, ettei hän ollut tehnyt riittävästi töitä perheyksikössä, sillä 30 % työajasta perheyksikköön ei ollut riittävää hänen kokemanaan. Palautetta tekemästään työstä työntekijät saivat arjesta. Molemmilla oli hyviä kokemuksia tekemästään työstä perheyksikössä.

Oon saanut tehdä tai mulle on tarjottu sellaista, jonka koen mielekkääksi ja antavaksi itselleni; oon aina tykännyt tehdä työtä sillai ihmisten kanssa tasavertaisena kunnioittaen asiakasta.

Tuntuu, et teen tärkeitä ja haasteellista työtä, mutta samalla tosi mielekästä työtä.

Työ henkilöityi työntekijöihin, koska heitä oli vain kaksi. Ulospäin annettava kuva työskentelystä syntyi heidän kauttaan ja se vaati työntekijöiltä vankkaa ja innostunutta työtettä omaan työhönsä.

Tähän henkilöityy persoona niin sanotusti, meidän annetaan kuva, me luodaan tätä mallia. Se vaatii myös selkärankaa, pitää olla innostunut omasta työstään.

Kaikkien työmallien pitää elää ja kehittyä, et me työntekijöinä, se semmoinen ammatillisuus pitää näkyä niissä.

Omaa osaamistaan molemmat olivat voineet käyttää työssään monipuolisesti. Molemmilla työntekijöillä oli myös laaja koulutus tehtävään työhön. Molemmat työntekijät kokivat, että oma pitkä työhistoria ja kokemus auttoivat tämän työn tekemisessä.

Tää on antanu omaan osaamiseen haasteita. Omaa kouluttautumista on pystynyt hyödyntämään.

Samoin työntekijöiden erilaisten osaamisten he kokivat täydentävän toisiaan ja antavan erilaista näkökulmaa tehtävään työhön. Perheterapeuttisten menetelmien osaamisesta oli hyötyä asiakastyössä, samoin voimavarakeskeisiä ja ratkaisukeskeisiä työmenetelmiä käytettiin. Pulmallisissa tilanteissa työntekijöiden mielestä oli tärkeää ottaa asia puheeksi ja yhdessä asiakkaan kanssa etsiä ratkaisukeinoja tilanteen helpottamiseksi, eikä valmiita malleja siitä, miten tilanteita ratkotaan, ollut olemassa.

Kun asiakas tulee taloon, ei silloin valita jotain tiettyä työmenetelmää, vaan pitää löytyä herkkyyttä muuttaa ja suunnitella työskentelymenetelmiä ja kuulla asiakasta jos joku työmenetelmä tai -malli ei oikein toimi.

Monenlaista ammatillista osaamista vaadittiin perheiden kanssa työskentelyyn eikä työntekijöiden mielestä riittänyt se, että pelkästään kuljettiin asiakkaan rinnalla ja oltiin hyviä kuuntelijoita, vaan piti osata rajata asioita, esimerkiksi sitä, mitä lasten läsnä ollessa voitiin puhua. Avoimesti oli voitava lähteä ihmettelemään perheen toimintatapoja ääneen.

Ammattitaitoa on se, et uskaltaa ottaa nostaa sieltä perheestä asioita niinku esille ja käsittelyyn.

Rajaamisen taitoa myös oman työn tekemiseen tarvittiin: kaikissa asioissa ei voinut toimia yksin, vaan oli osattava ottaa työpari mukaan työskentelyyn, jolla oli jotain

erilaista osaamista jossakin kohdassa eri tavalla kuin itsellään, ja eri ammattiedustajan osamista asioissa piti osata kunnioittaa.

Ensin pitää itsellä olla jalat tukevasti maassa, että kuinka paljon olen valmis antamaan tälle työlle – mä jaksan paremmin, kun minulla vapaa-aikaa ja lomat, ne ovat minun omaa aikaani.

Toimintaympäristönä ei ole pelkästään perheyksikkö, vaan myös perheen oma viitekehys, oma lähiympäristö, luomuverkosto, josta voi löytyä mahtavia vahuuksia ja tukimuotoja perheelle.

Luomuverkostolla työntekijä tarkoitti, että kyseessä ei ole pelkästään perheen lähiverkosto, vaan luomuverkoston kuuluvat esimerkiksi naapurit eikä se perustu ystävyYTEEN tai tuttavuuTEEN, mutta se voi elää perheen puheissa. Se ei myöskään ole työntekijöiden luomaa, mutta se alkaa tuottaa jotakin asiakkaan arkeen.

Ois se tavoite, että me tullaan tarpeettomiksi.

Uutena ja kokeilumuotoisena aloitettu lyhytaikainen kriisiasuminen mietitytti myös. Sen kehittämistä pitää jatkaa sekä miettiä sitä, miten työskentely olisi suunnitelmallista, intensiivistä ja tavoitteellista jatkossa. Ammatillinen työskentely kaikissa tarjottavissa työskentelymalleissa oli tärkeä asia.

Kriisiasuminen vaatii sen työstämisen, et se on suunnitelmallista, intensiivistä. Et me ei pelkästään tarjota asumispalveluita, myös siihen pitää räätälöidä työmalli ja työskentely.

Pitää miettiä et miten se limitetään tähän meidän asumispalveluihin ja työmaaleihin ja työskentelyyn. Se vaatii systemaattista lähestymiskulmaa.

Työn rajaamista työntekijät pitivät tärkeänä asiana itselleen uupumista ehkäisevänä tekijänä. Tärkeää työntekijöille oli myös yhteistyön tekeminen muiden perheen kanssa toimivien tahojen kanssa. Välittömän palautteen saaminen ja näkeminen arjessa oli asia, jota työntekijät pitivät tärkeänä oman jaksamisensa kannalta.

Ja se, et me osataan rajata, että tää työ ei uuvuta meitä. Me tarvitaan näitä yhteistyökumppaneita meidän kans tätä kehittämään.

Työn näkyvämmäksi tekemiseen työntekijät aikoivat paneutua nyt, kun yhteistä aikaa kehittää ja suunnitella tehtävää työtä on enemmän molempien työskennellessä kokopäiväisesti perheyksikössä. Työn näkyväksi tekemistä oli jo tehty, esimerkiksi työmallia viedään Jyväskylän Ammattikorkeakouluun sekä Jyväskylän yliopistolle psykologian laitokselle ja sosiaalityön laitokselle. Toiminta oli myös saanut jo lisää näkyvyyttä, mm. Keski-suomalaisessa olin ollut asiakasperheen haastattelu positiivisine palautteineen, ja kysyntä oli lisääntynyt kuluneen vuoden aikana. Myös perheyksikön prosessikaaviota oli tehty ja sitä työntekijät aikoivat ryhtyä aukikirjoittamaan, jotta työskentelymallia voitaisiin tehdä näkyvämmäksi ja levittää laajemmalle uutena työskentelymallina.

Sehän on myös tavoitteena, et tää työmalli, mitä ollaan tehty, saisi laajempaa näkyvyyttä.

Vaikka tää on ollu rankkaa ja vuosi on ollu haasteellinen ja vaatinut ihan uudenlaista ajattelumallia, on tää ollu antoisaa ja löytänyt tällä hetkellä paikkansa osana Jyväskylän kaupungin tekemää lastensuojelutyötä. Toivoisin, että tätä työmallia voitaisiin kehittää ja laajentaa enemmän sinne perhekuntoutuksen suuntaan työmenetelmänä – se on visioni, sitä haluaisin nähdä enemmän jatkossa.

7.4 Onnistumisen kokemukset

Työntekijät kokivat saavansa onnistumisen kokemuksia päivittäisessä asiakastyössään suoraan asiakasperheiltä. Onnistumisen kokemukset nousivat arjen pienistä, päivittäisistä asioista esiin. Tämä näkyi esimerkiksi siten, että asiakasperheen aikuiset tai lapset tulevat itse pyytämään toimintaa työntekijöiltä. Muutokset tapahtuivat pikkuhiljaa pienissä arjen asioissa.

Eihän kuukaudessa ihmeitä tapahdu, mutta joku kokemus siitä, että onnistuminen tapahtui minun avullani – niiden voimin mennään eteenpäin.

Työn tekemisen pidemmällä aikajanelalla työntekijät kokivat mielekkäänä, koska luottamukselliset suhteet perheen kanssa muotoutuivat erilaisiksi usein toistuvissa arjen tilanteissa pidemmällä aikavälillä. Perheet olivat perheyksikössä keskimäärin kolme

kuukautta, aika vaihteli kuukaudesta puoleen vuoteen. Toisaalta myös perheen pulmat alkoivat näyttäytyä eri tavoin tiiviin työskentelyn myötä, ja huoli saattoi kasvaa.

Kun oppii perhettä ja sen ongelmia tietämään eri tavalla, haluaisi joskus jatkaa työskentelyä pidempään, koska herää myös uusia huolia perheen pärjäämisestä. Huolen kasvamisesta kerrottaan aina perheelle ja yhteistyötä tekeville tahoille.

Tuomalla asiakasta esiin moniammatillisissa keskusteluissa, oli lisännyt asiakkaiden osallisuutta omiin asioihinsa. Siitä oli tullut hyvää palautetta asiakkailta siten, että he olivat kokeneet palaverien olleen hyviä. Tällainen palaute sai aikaan sen, että työntekijät olivat alkaneet korostaa asiakkaan osallisuutta enemmän.

Onnistumisen kokemusten kautta työntekijöiden varmuus siitä, miten voi eri tilanteissa toimia, vahvistui. Asiakkaille arjessa herkästi annettava palaute oli olennaista, mutta palautteen tuli olla realistista ja aitoa. Myös työparityöskentelyn kautta tullut positiivinen palaute oli tärkeää. Myös Mattilan perhetukikodin johtajalta ja ylemmiltä esimiehiltä oli tullut kiitosta. Hyvän työn tekeminen ja onnistuminen omassa työssä oli nähtävissä myös siten, että toiminta oli kaupungille taloudellisesti kannattavaa, koska muuten näitä asiakasperheitä olisi hoidettu jossain muussa laitoksessa kalliilla vuorokausimaksulla, eikä Tuetun asumisen perheyksikössä ole tarvittu yövalvontaa. Se kertoi siitä, että asiakkaat oli osattu valita oikein perheyksikön raameihin sopivalla tavalla yhteistyössä lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden kanssa.

7.5 Haasteet työntekijöiden näkökulmasta

Asiakastyössä haasteena oli ollut mm. se, että perheyksikössä työskentelyssä piti huomioida perheen kodin viitekehys. Vaikka perhe asui perheyksikön tiloissa, oli otettava esille se, mikä perheen tilanne oli ollut kotona asuttaessa. Ei voinut vain työskennellä pelkästään perheyksikössä esiin tulevien asioiden kanssa. Työskentelyyn toi mielekkyyttä ja vaatavuutta se, että mitään valmiita malleja tehtävälle työlle ei ollut, vaan itse oli etsittävä tietoa ja mietittävä toimintatapoja omassa työssään.

Haasteet tässä työssä on tosi mielenkiintoisia, koska ei oo valmista mallia, miten työskennellään.

Haastavissa asiakastilanteissa molemmat kokivat, että ammattitaitoa tilanteiden ratkomiseksi tarvittiin, koska perheiden tilanteet olivat hyvin moninaisia. Siirtyminen asiakkaaksi perheyksikköön omasta asunnosta samassa kaupungissa toisaalle ajallisesti kuukaudesta puoleen vuoteen oli haasteellista, koska perheet jo sinällään olivat vaikeissa elämäntilanteissa ja painiskelivat omien asioittensa kanssa omassa elämässään.

Kyllähän jos aatellaan inhimilliseltä kannalta, omasta kodista siirtyminen kuukaudesta kuuteen kuukauteen saman kaupungin sisällä toiseen asuntoon, ni se hän on haasteellista, ja jos aatellaan myös perheet on haasteellisia ja monien asioiden kanssa painiskelevat.

Lastensuojelutyöhön perheyksikössä kuului myös rajaamista, kuten yleensäkin lastensuojelutyössä. Oman työn rajaaminen oli vaativaa: asiakkaiden tarvitsevuus, moninaisuus ja monikeroksisuus näkyivät päivittäisessä työssä. Asiakkaat saattoivat haluta mennä ystävätasolle työntekijän kanssa, ja siihen oli tehtävä rajaa.

Haasteena työlleen työntekijät kokivat jo sinällään vaativan asiakasaineksen, jolle ei lastensuojelun perhetyön käynnit ollut riittävä tuki, vaan tarvittiin tiiviimpää tukea arkeen perheyksikössä. Myös työskentelylle asetettavien tavoitteiden, perheen oivaltamisen herättäminen ja sitä kautta muutoksen aikaansaaminen oli ajoittain pulmallista. Työntekijät joutuivat ohjaamaan asiakkaita arjen perusasioissa ja toistamaan samoja asioita moneen kertaan.

Me ei niinku tehdä tätä työtä asiakkaiden mukaan, me ollaan sen verran pitkään tätä työtä molemmat tehty, ettei me haeta itsetunnon kohotusta, että asiakkaat sanoisivat, että me ollaan mukavia – me ollaan joskus aika keljujakin.

Erillään sijaitsevaan Palokan nuorisokodin yhteydessä olevan asunnon käyttöön liittyi enemmän vaativuutta siten, ettei päivittäisiä kohtaamisia ilman sovittua aikaa ollut lainkaan siellä asuvan asiakasperheen kanssa, koska sinne mentiin vain sovitusti eikä työskentely ollut yhtä intensiivistä kuin perheyksikön kiinteistössä Mattilan perhetukikodin vieressä.

Yhteisten asiakastapaamisten sovittelu ja yhteisen ajan löytäminen oli hankalaa työntekijöille, työparia joutui etsimään asiakkaan omasta verkostosta, koska aina ei toinen voinut olla työparina tarvittaessa. Toisaalta työskentely oli antoisaa ja asiakkaalle läpinäkyvämpää, sekä asiakas oli aktiivisempi toimija omassa verkostossaan. Pulmallisissa asiakastilanteissa auttoi avoin puheeksi ottaminen.

Asiakasprosessin kehittäminen oli ollut vaativaa, sitä oli muokattu ja tarkennettu moneen kertaan ja siihen oli kulunut paljon aikaa. Ohjausryhmässä jäsenenä oli myös heidän esimieheensä johtava sosiaalityöntekijä, ja siksi oli tärkeitä pohtia asiakkaaksi tulemisen prosessia siellä, tehdä tietoiseksi asiakkaiden ohjautuminen perheysikköön. Työ vaati suunnitelmallisuutta ja muutosvalmiutta luodessa kriteereitä sille, miten toimitaan. Tähän työskentelyyn liittyi muutostilanteen jatkuvaa sietämistä sekä kriittisyyttä siinä, mihin voi suostua. Jos jokin toimintamalli ei toiminut, piti sitä alkaa tarkastella kriittisesti sekä ottaa asia puheeksi avoimesti ohjausryhmässä.

Ei voi ajatella niin, että puoli vuotta isketään päätä seinään jos joku ei toimi, vaan pitää olla rehellistä avoimuutta ottaa se asia puheeksi.

On täytynyt tehdä suunnitelmallisesti. Mut on oltava myös muutosvalmiutta.

Kiinteistön hoitoon liittyi hankaluuksia. Vanha kiinteistö tarvitsi jatkuvaa huoltoa ja oli työteollista selvittää, kuka vastasi mistäkin huoltoon liittyvästä asiasta. Puhelimessa kului paljon aikaa, joka oli pois asiakastyöstä, näiden asioiden selvittelyyn, ja se aiheutti turhautuneisuutta ennen kuin kanavat näiden asioiden hoitumiseen löytyivät.

Työn kehittämisen jatkohaasteena työntekijät nostivat esille tuetut ja valvotut tapaamiset, joihin pitää luoda selkeämpi työmalli. Myös tarpeet, joihin työntekijöiden piti vastata, olivat vaativia. Vaateita tuli lastenvalvojilta, lastensuojelun sosiaalityöstä ja lastensuojelulaistakin. Näihin haasteisiin vastaaminen näillä resursseilla tuli esiin haastatteluissa ja kehittämistyön tärkeys myös näiden asioiden puitteissa nähtiin tärkeänä.

Se on vaatinu myös niitä vahvoja ammattilaisia niinku kehittämään tätä ja perustelevaan miksi tätä työt ois hyvä kokeilla. Ja kokeiluvaiheessa me ollaan, kehittämässä tätä työskentelyä.

7.5.1 Resurssointi

Työhön suunnattu vähäinen työvoiman resurssointi mietitytti työntekijöitä. Tuetun asumisen perheyksikössä työskenteli vain kaksi työntekijää ja se teki perheyksiköstä haavoittuvan etenkin loma-aikoina, jolloin paikalla oli vain yksi työntekijä. Myös se, että toisen työntekijän resurssi vuoden ajan oli vain 1/3 –osa, asetti vaateita työlle.

Resurssointihan on ollut vähäistä.

Kyllähän meillä taustavoimissa on sitä resurssointia jos aatellaan ohjausryhmän kautta, mut tähän kenttätööhön sitä saisi olla huomattavasti enemmän.

Ohjausryhmä toimii taustavoimana työntekijöiden tekemälle työlle, mutta kenttätöössä konkreettista työtä tekemässä pitäisi olla enemmän työntekijöitä. Työntekijät kokivat, että vain näkyvyyden ja vaikuttavuuden kautta työhön voisi saada lisäresurssia, ja siksi on mietittävä, miten työtä, joka ei ole nähtävissä kovin konkreettisesti, voitaisiin mitata ja tehdä näkyvämmäksi. Kahden työntekijän resurssointi aiheutti pulmia myös ajan tasalla pysymiseen, koska aikaa sellaiseen oli vain vähän käytettävissä.

7.5.2 Työntekijöiden turvallisuus

Turvallisuuteen työskentelyssä liittyi hankaluuksia, koska työntekijät olivat harvemmin yhtä aikaa töissä toisen työntekijän osa-aikaisen panoksen vuoksi. Myöskään turvanappia he eivät olleet vielä saaneet käyttöönsä. Päihdeongelmia ei ollut perheyksikössä ollut, siihen vaikutti se, että asiakasperheet oli tarkoin valittu, mutta joskus toinen työntekijä oli joutunut tilanteeseen, jossa asiakas oli käyttäytynyt aggressiivisesti. Tilanteista oli selvitty puhumalla, mutta työparin läsnäolo olisi tuntunut turvaa tuovalta seikalta. Työn kuormittavuus oli myös vähäisempää työparin kanssa työskenneltäessä. Yksin työskenneltäessä joutui myös miettimään, milloin tapaamisaikoja asiakkaille saattoi antaa. Esimerkiksi viikonloppuisin ilta-aikoina ei tapaamisaikoja kannattanut antaa. Myös vartijapalveluita tai muita viranomaispalveluita oli osattava tarvittaessa käyttää.

Turvallisuusasioita ja tätä turvanappia oon lähteny aktiivisesti hakemaan, ottanut yhteyttä ja herättänyt sitä keskustelua tästä.

Yksintyöskentelymallissa on oltava herkkyttä antaa näitä asiakasmalleja, et ei ota mitään, kun on lauantai-iltana yksin täällä talossa.

7.6 Menetelmät ja orientaatiot

Olin työssäni kiinnostunut työntekijöiden käyttämistä menetelmistä sekä heidän työtään ohjaavista orientaatioista. Työntekijät kokivat, että keskustelut asiakkaiden kanssa erilaisissa kokoonpanoissa ja sovituisia tai satunnaisissa kohtaamisissa olivat merkityksellisiä.

Kuulluksi tuleminen niin asiakkaalle kuin meille työntekijöille on tärkeää.

Sensitiivisyys ja keskustelujen rajaaminen oli tärkeä asia esimerkiksi siten, mitä lasten läsnä ollessa voitiin puhua. Yhtenä työvälineenä toimi asiakkaiden kanssa puheeksiotto heidän omissa asioissaan jo työskentelyn aloitusvaiheessa.

Se semmoinen sensitiivinen ote, et siinä olen hirveen tarkka, minkä ikäisten lasten kansakeskustellaan, esimerkiks mitä asioita otetaan puheeksi lapsen kuullen.

Tulee kysymyksiä ja haasteita, mutta myös niitä puhumisen paikkoja paljon arjessa.

Yhteisten sopimusten ja tavoitteiden pohtiminen sekä niiden siirtäminen perheen arkeen oli olennaista. Oli kuitenkin muistettava edetä pienin askelin ja perhettä kunnioittaen. Avoin puheeksi ottaminen oli merkityksellistä myös silloin, kun yhdessä sovitut asiat eivät siirtyneet perheen toimintaan, rehellisyys siinä kohdassa oli tärkeää.

Et ei niin, et minä määrittelen ne tavoitteet, vaan se puheeksiottaminen voi olla se, et ne tavoitteet määritellään siinä yhdessä.

Työntekijöillä oli käytössään erilaisia lomakkeita apuna perheiden kanssa tehtävään työhön. He käyttivät myös erilaisia materiaaleja, kuten perhenavigaattoria ja kortteja työssään, mutta nämä erilaiset välineet olivat vain osa työskentelyä esimerkiksi keskustelua synnyttävänä tai ohjaavina välineinä. Jonkin välineen käyttöönoton edellyt-

senä oli se, että työntekijä itse oli sisäistänyt sen ensin ja käytti sitä suunnitelmallisesti. Myös erilaisia toiminnallisia menetelmiä käytettiin työskentelyssä, esimerkiksi kuvallisen ilmaisu ja leikin keinoja.

Lomakkeet ei oo itsessään se työskentely, vaan ne on osa työskentelyä, ne voi olla laukaiseva tekijä johonkin keskusteluun tai jonkun asian käsittelyyn. Se ei voi olla pelkästään toimintaa nää lomakkeet.

Toiminnallisuutta käytän paljon. Käytän luovia, kuvallisia menetelmiä. Paljon leikkittämistä, lohduttamista.....

Kouluttautuminen ohjasi selkeästi työskentelyssä käytettyjä menetelmiä, mutta sen lisäksi haastatteluissa nousi esiin se, että työntekijällä oli oltava tahtotila kehittyä yksilönä ja työntekijänä toimissaan.

Haluan, että jos otan jonkun välineen tai toimintamallin, että itse olen sen sisäistänyt ja se on osa työskentelyä. Se ei kuitenkaan saa olla keskeinen asia työskentelyssä, vaan sen pitää olla suunnitelmallisesti osa työskentelyä.

Orienteerit, joilla tässä tarkoitetaan tausta-ajatuksia oman työn tekemisessä, kumpusivat työntekijöiden koulutustaustasta ja pitkästä työhistoriasta perheiden parissa. Voimavaratyöskentely, asiakkaiden voimavarojen löytyminen ja ratkaisukeskeisyys perheen pulmien ratkaisussa elivät työntekijöiden haastatteluissa. Myös perheterapeutin näkökulma etenkin siihen koulutuksen saaneen työntekijän puheissa nousi esille haastattelussa. Perheen systeemi-teoreettisen näkökulman tiedostaminen tuli myös esiin.

Onhan näitä kaikkia, Pesäpuun perhenavigaattoria, ratkaisukeskeisyyttä, systeemiteoreettista ajattelutapaa, että jos ajatellaan perheterapeutiksi kouluttautuessa systeemiteoreettista näkökulmaa, että perhe on systeemi, jossa kaikilla osilla on vaikutusta. Totta kai ne elää siellä.

Sellanen lapsen näkyväksi tekeminen, sen lapsen osallisuus jotenki

Terapeutin lähestymiskulma ja työparin sosiaalityön osaaminen toivat hyviä näkökulmia työparityöskentelyyn, ja molempien osaaminen ja koulutus tukivat toinen toistaan käytännön työssä ja pohdinnoissa asiakasperheiden asioissa.

Tietysti se perheterapeutin lähestymiskulma mulla on, ja toisella sosiaalityön oman erikoistumisen kautta, niin tokihan se näkyy meidän

työssä, et meidän kouluttautuminen ja työhistoria tuo tähän elementtejä, joita sitten koko ajan kehitetään.

7.7 Vaativaa lastensuojelutyötä

Tää on hyvin paljon eri elementtejä sisältävää, sanoisin, et vaativaa lastensuojelutyötä.

Työn, jota työntekijät perheyksikössä tekivät, he katsoivat sijoittuvan lastensuojelun perhetyön ja perhekuntoutuksen välimaastoon. Toinen työntekijöistä ei nimeäisi tekemäänsä työtä perhetyöksi eikä tehostetuksi perhetyöksi, vaan hän pohti työn vielä hakevan paikkaansa ja sen olevan intensiivistä työskentelyä asiakkaiden kanssa, hän nimesikin sen vaativaksi lastensuojelutyöksi.

En antais tälle nimeä perhetyö enkä tehostettu perhetyö. Mä haluaisin enemmän ajatella, et tää on perhetyön ja perhekuntoutuksen välillä.

Tää etsii sitä paikkaansa. Mä ajattelen, että tää on vaativaa, intensiivistä työskentelyä, et tällä on alku ja loppu.

Perhe tässä on se, mitä ajatellaan, se perhe kokonaisuutena. Ja sit ku tää viitekehys siirretään kodin ulkopuolelle, niin mun mielestä tää ei oo vaan perhetyötä.

Osalla asiakkaista oli jo perheyksikköön tullessaan lastensuojelun perhetyötä, ja oli katsottu, että se ei ollut riittävän tukevaa työtä perheelle, vaan tarvittiin intensiivisempää ja tehostempaa työskentelyä avuksi perheen pulmissa.

Täytyy lähteä syvällisemmin ajattelee tämmöstä toimintamallin muutosta, et se ei tapahdu sormia napsauttamalla eikä se tapahdu sillai et vaan sanoo, et toimit tänään hyvin. On ihan oikeasti, aidosti läsnä ollen oltava esittämässä niitä kysymyksiä.

Vaativaan lastensuojelutyöhön sisältyi myös avoin kontrollirooli, mikä toi työskentelylle lisää vaativuutta ja lastensuojelun sellaisia osa-elementtejä, että työskentely oli lähempänä perhekuntoutusta kuin perhetyötä.

Meillä on avoin kontrollirooli, jos aatellaan, se tuo tähän sen vaativuuden, et lähemmäs tota perhekuntoutusta tää menee.

Perheyksikössä tehtävä arviointi oli myös jatkuvampaa kuin lastensuojelun perhetyössä, koska asiakkaiden kanssa oltiin tekemisissä päivittäin. Täten myös perheiden haasteet ja pulmakohdat tulivat nopeammin näkyviksi. Haasteelliset perheet pitkine

asiakassuhteineen aiheuttivat sen, että pulmallisia asioita oli lähdeittävä miettimään syvemmin. Se ei tapahtunut hetkessä, vaan siihen tarvittiin työntekijän aitoa läsnäoloa, herkkyyttä ja avoimuutta sekä oikeiden kysymysten esittämistä pintaa syvemmmältä.

Eikä työskennellä siellä pintatasolla ja esimerkiksi nähdä, että lapsella on likaiset vaatteet ja pestä niitä vaan, vaan tarvitaan sellainen näkökulman muutos, että mikä merkitys niillä likaisilla vaatteilla on lapsen elämässä kun hän lähtee päiväkotii tai kouluun.

Meidän työssä näkyy se jatkuva arviointi vielä enemmän, et se ero siinä jos käydään perhetyön käynnillä määrätyn ajan. Täällä perheet elää 24 tuntia arkeaan 7 päivää viikossa, niin perheen moninaiset pulmakohdat tulevat näkyvämmiksi nopeammalla aikataululla.

Koulutuksen ja kehittymisen myötä työntekijöiden ajatusmalli oli muotoutunut siten, että perheet, heidän voimavarojensa löytäminen ja myönteinen vaikuttaminen sekä osallisuuden lisääminen olivat heille olennaisia elementtejä perheiden tukemisessa.

Monista asioista puhutaan niiden oikeilla nimillä ja puheeksiotto tehdään oikea-aikaisesti, niin sillä on merkitystä, mutta sillä, kuinka asioita lähdetään käsittelemään, että tapahtuuko se perhettä voimaannuttavasti, nousee mun mielestä hirveän tärkeänä asiana myös niiden omien koulutusten kautta. Että on lähtenyt niitä asiakkuuksia miettimään laajemmin ja eri tavalla, jotenkin syventämään sitä, mitä siellä on.....

Jotenkin sieltä on kirkastunut se ajatusmalli enemmän, että ne perheet, niiden omat voimavarat ja se myönteinen vaikuttaminen, niin sillä on niinku suuremmat mahdollisuudet tukea, et ne vahvistaa sitä perheen osallisuutta.

8. POHDINTA

8.1 Tulosten tarkastelua

Tuettu asuminen perheyksikössä oli täysin uudenlaista toimintaa lastensuojelun työkentällä. Oman työnsä työntekijät katsoivat sijoittuvan lastensuojelun perhetyön ja perhekuntoutuksen välimaastoon. Työskentely ei ollut tehostettua perhetyötä, vaan vaativaa lastensuojelutyötä, jossa korostui jatkuvan tuen ja työskentelyn osuus perheiden kanssa työskentelyssä sekä haasteet siltä osin, että perheen elämä ikään kuin

”tuotiin perheysikköön”. Samanaikaisesti oli pidettävä mielessä perheen oma toimintaympäristö kotona.

Marjatta Bardy (2007) puhui vaativasta perhetyöstä, johon elementteinä sisältyi seuraavia asioita kootusti: arviointi, hoidollisuus ja kuntouttavuus, apu arjen askareissa, spesifit ja strukturoidut interventiot eli väliintulot sekä se, että se on aikuisille ja lapsille suunnattujen palveluiden yhteistoimintaa (Bardy & Öhman 2007, 11- 15, 17- 18.)

Työntekijät eivät halua nimetä työtään tehostetuksi perhetyöksi, koska tässä työmuodossa ollaan lähempänä perhekuntoutuksen työmenetelmiä kuin lastensuojelun tehostettua perhetyötä. Heino (2008, 46) tuo esiin käsitteen intensiiviperhetyö kuvaamaan vahvan psykososiaalisen tuen antamista, tutkimusta, hoitoa ja kuntoutusta koko perheelle. Intensiiviseen perhetyöhön voi hänen mukaansa sisältyä intervallihoitoa perhekuntoutusyksikössä. Perhekuntoutuksen maaperällä Tuetun asumisen perheysikön työntekijät kokivat työskentelevänsä asiakkaiden ongelmien moninaisuuden ja hankaluuden mukaan. Perhekuntoutukseksi ei tätä työllä voitua kuitenkaan kutsua, koska työntekijöitä oli vain kaksi eikä perheysikössä ole yövalvontaa. Käytettävää käsitteistöä perhetyön kirjavan käsitteistön keskellä olisi tarpeen selkeyttää, jotta päättäjätasolla työskentelevät henkilöt tietäisivät, mistä on kyse ja mistä päätävät hyväksyessään suunnitelmia (Heino, 2008, 39).

Työskentely asiakasperheiden kanssa oli pitkäkestoista ja päivittäistä työskentelyä perheiden kanssa arjessa. Perheiden tullessa perheysikköön he asuivat siellä kolmesta kuuteen kuukauteen, ja kohtaamisia arjessa oli jatkuvasti sekä sovitusti että arjen toimintojen aikana perheysikössä, jolloin kuva perheen toimintatavoista ja pulmista oli moninaisempi kuin vain sovitusti esimerkiksi kotikäynneillä tapahtuva työskentely olisi ollut. Työskentelyssä perheysikössä asiakkaiden pulmat tulivat nopeammin näkyviksi, ja uusia pulmia saattoi tulla esiin perheysikössä asuessa työntekijöiden tietoon. Tuetun asumisen perheysikön työskentelyssä lapsen asema ja näkyväksi tekeminen oli tärkeää. Väinälä ym.(2010, 138) totesivat lasten ja heidän perheidensä hyvinvointia lisäävän se, että vanhemmuutta ja perheen selviytymistä arjessa tuetaan.

8.1.1 Uudenlaisen työmallin kehittäminen

Pitkäaikaista suunnittelua ja alustavaa työskentelyä lasten ja perheiden palveluiden johtavista työntekijöistä luodussa ryhmässä oli tehty jo pitkään, ennen kuin työntekijät voitiin palkata perheyksikköön. Organisaatiossa tehdyt muutokset lastensuojelun tällaisen uuden työskentelymallin luomiseksi oli vaatinut moniammatillista suunnitelmallisuutta ja avokatseista työskentelyä myös ylemmällä taholla. Tällaisen työskentelymallin kehittämisen tarve nousi esiin lastensuojelutyöskentelyn haasteellisen ja paljon tukea vaativan asiakasaineksen kautta, koska kuntatasolla ei ollut olemassa tukevampia toimintamalleja tällaisiin tilanteisiin. Ulkopuolelta ostettava perhekuntoutustyöskentely oli osoittautunut erittäin kalliiksi pitkäkestoisuutensa ja haastavuutensa vuoksi. Ohjausryhmä luotiin kehittämään tätä tarvetta vastaavaa työskentelymallia. Ohjausryhmän tuella kaksi työntekijää perheyksikössä ovat luoneet ja jatkuvasti kehittävät uutta ja tuloksellista työmallia Jyväskylän kaupunkiin. Työ henkilöityi pitkälti kahteen työntekijään, vaikka myös ohjausryhmällä oli ollut merkittävä rooli työmallin toteutumiselle.

Uuden työmallin kehittäminen oli vaatinut innostunutta ja ammattitaitoista työskentelyä. Määrätietoista kehittämistä tarvitaan lastensuojelun avohuollon perhetyössä ja on tärkeää pyrkiä luomaan lapsiperheiden palveluista toiminnallinen kokonaisuus, jossa päällekkäisyydet ovat poistettu ja eri asiantuntijoiden roolit ovat selkeät (Väinälä ym. 2010, 138). Tuetun asumisen perheyksikölle oli selkeä tarve ja se palvelee sellaista asiakasryhmää, jolle ei Jyväskylän alueella ole tarjolla muunlaista heitä riittävästi tukevaa palvelua tarjolla. Haastattelujen myötä vahvistui ajatus siitä, että työskentelyn on oltava ammattitaitoista ja tavoitteellista tällaista uutta työskentelymallia luotaessa.

8.1.2 Työskentelymallin muotoutuminen

Tuetun asumisen perheyksikön työntekijöiden haastattelussa tuli esiin se, että he olivat joutuneet uudella tavalla miettimään oman työn tekemistä perheyksikössä, koska asiakasaines oli moninaisempaa ja vaativampaa kuin lastensuojelun perhetyössä. Perheyksikköön ohjautuville asiakkaille lastensuojelun perhetyön tuki ei ollut riit-

tävän vahvaa, vaan tarvittiin säännöllisempää ja pitkäkestoisempaa työskentelyä, mikä teki työskentelystä perheyksikössä haasteellisempaa. Myös Heinon (2008, 42) mukaan kuntien tulisi luoda sellaisia palvelumalleja, joissa voitaisiin sitoutua riittävän pitkiin hoitojaksoihin, koska luottamuksen rakentumiseen menee aikaa, mutta työskentely kestää silloin riittävän pitkään asiakkaiden moninaisten pulmien työstämiseksi.

Työntekijät olivat luomassa uutta työskentelymuotoa lastensuojelun työtapoihin eikä heillä ollut mitään valmista mallia, minkä mukaan he olisivat työtä alkaneet tehdä. Perheyksikön työntekijät toivat esille myös sen, että tällaisen uuden työmallin kehittämiseen tarvitaan moniammatillista työskentelyä paljon. Tuetun asumisen perheyksikön työntekijöillä se toteutui sekä ohjausryhmän moniammatillisen kokoonpanon kautta että arjen työssä vastaan tulevien eri ammattiryhmien kanssa työparina tai verkostoissa työskenneltäessä. Ohjausryhmän tuki työntekijöiden tekemälle työlle oli merkittävää. Samoin yhteiset keskustelut käytettävistä työmenetelmistä ja siitä, mikä oli toimivaa ja mitä pitäisi miettiä uudelleen, oli kehittämisen kannalta olennaista.

Toimivan työskentelymallin luominen perheyksikköön oli vaativaa. Jo sinänsä asiakkaaksi tuloprosessin luominen oli vaatinut paljon työntekijöiden omaa pohdintaa ja ohjausryhmän kanssa tehtävää yhteistyötä. Vaikutti siltä, että asiakkuudet, jotka olivat yhteisesti lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden kanssa sovittuja, olivat onnistuneita valintoja sikäli, että asiakkaat soveltuivat Tuetun asumisen perheyksikössä asumiseen ja työskentelyyn, eikä perheyksikössä tarvittu ympärivuorokautista valvontaa.

Kehittämistoimintaa oli tehtävä koko ajan työskentelyn rinnalla. Se kysyi työntekijöiltä avoimuutta ja valmiutta muuttaa omia työtapojaan jatkuvasti. Asiakkaiden mittavat vaikeudet omassa elämässään toivat haasteita toimivien työskentelymenetelmien löytymiseksi ja vain kahden työntekijän voimin tehtävä työ asetti vaateita oikeanlaisten työmallien kehittämiseksi. Työntekijät työskentelivät lähellä perhettä arjen erilaisten kohtaamisten lomassa. Työn vaikuttavuutta parantaa se, että työnte-

kijä pääsee lähelle asiakasta ja työntekijän ja asiakkaan välille syntyy luottamusta (Heino 2008,48).

Heinon (2008) mukaan yksi perhetyön sisällöllisistä teemoista on suhdeperustaisuus, jossa työskennellään lähellä perhettä; lasta, äitiä ja isää, ja jossa työntekijä yrittää työllään vaikuttaa juuri perhesuhteisiin lapsen ja vanhemman sekä vanhempien tai sisarusten välillä. Perhetyöntekijä tekee vuorovaikutus- ja suhdetyötä ja sitä tehdessään hän voi tutkailla, miten hänen toimintansa vaikuttaa asiakkaisiin. Hän voi myös tehdä huomioita, miten oman toiminnan muuttaminen saa aikaan muutoksen myös toisen toiminnassa sekä millaisia reaktioita sillä saadaan aikaan. (Mts. 48). Tuetun asumisen perheyksikössä työntekijät tapasivat perheitä päivittäin ja he saattoivat tutkailla ja arvioida perheen toimintaa intensiivisemmin kuin se muuten olisi ollut mahdollista lastensuojelun avohuollon perhetyössä.

Tuetun asumisen perheyksikön toiminnan taloudellinen kannattavuus on jo näkynyt perheiden kanssa työskentelyssä siten, että samankaltaiset perheet, joita ennen lähetettiin perhekuntoutusjaksoille muualle moninaisten ongelmiansa vuoksi, ovat tulleet autetuiksi Tuetun asumisen perheyksikössä. Tämä on näkynyt taloudellisten kulujen pienenemisenä perheiden auttamistyössä.

8.1.3 Resurssien vähäisyyden vaikutus työskentelyyn

Haastattelujen toteuttamiseen asti vain toinen työntekijöistä teki työtä kokopäiväisesti perheyksikössä. Työparin puuttuminen monissa asiakastilanteissa asetti rajoitteita työskentelylle, esimerkiksi tapaamisten valvontaa ei voinut toteuttaa turvallisesti jos talossa ei ollut muita paikalla. Työparien yhteinen työaika oli vähäistä ja aikataulujen sovittelu sekä kehittämistyölle tarpeellisen ajan löytäminen oli työlästä. Selkeästi tämän työmuodon haavoittuvuus oli havaittavissa, etenikin loma-aikoina jolloin paikalla oli vain toinen työntekijöistä. Osa-aikaisesti työskentelevälle työntekijälle oli myös haasteellista toimia osa-aikaisesti ja nähdä suuri tarve omalle työlleen perheyksikössä.

Heino (2008, 52) kuvaa, että lastensuojelun perhetyötä Suomessa tehdään sekä parityönä että yksin. Heikon resurssitilanteen vuoksi työntekijä joutuu usein tekemään

työtä yksinään. Kuitenkin parityöskentelyn ollessa tiivistä, työtä pystytään suunnittelemaan ja myös purkamaan tilanteita yhdessä, mikä tukee työssä jaksamista.

Myös ajan tasalla pysymiselle oman ammattitaidon suhteen koulutuksen tai muun tiedonhankinnan kautta ei ollut paljon aikaa, koska aika meni enimmäkseen asiakastyön tekemiseen tai muiden käytännön asioiden selvittelyyn. Kehittämistoiminnan kannalta yhteinen aika oli tärkeää, jotta keskustelua työn toimivuudesta saatettiin käydä. Kuormittavuus oli myös vähäisempää, kun työtä tehtiin työparina.

8.1.4 Työntekijöiden monipuolinen koulutus ja erilaisen osaamisen hallitseminen

Työntekijät kuvasivat useampaan otteeseen sitä, kuinka vaativaa työskentely tällaisessa uudenaikaisessa työskentelymuodossa oli, ja kuinka tarvittiin paljon ammatillista osaamista perheiden kanssa työskentelyyn. Laadukkaaseen perhetyön tekemiseen vaaditaan ammattitaitoisia työntekijöitä, joilla on myös mahdollisuus kouluttautua lisää, ja joilla on työnohjaus sekä aikaa oman työnsä suunnitteluun, arviointiin ja asiakastyön kirjaamiseen (Väinälä ym. 2010, 137). Voimavarakeskeinen työskentely oli tärkeää, perheen voimavarojen esilletuominen ja käyttäminen hyväksi työskentelyssä oli tärkeää. Myös perhetukikeskusten työskentelyssä tuotiin esille perhekuntoutustyöryhmien työskentelystä se, että perheen voimavaroja pyritään löytämään yhdessä asiakasperheiden kanssa (www.tampere.fi). Molemmat työntekijät kokivat, että heidän erilainen osaamisensa oli rikkaus työn tekemisessä, koska se täydensi toinen toistensa työskentelyä arjessa. Perhekeskeinen lähestymistapa ja ratkaisukeskeisyys olivat myös tärkeitä työntekijöiden työtä ohjaavia orientaatioita. Myös perheterapeuttisten menetelmien käytön molemmat työntekijät näkivät arvokkaana työskentelylle perheyksikössä. Omaa osaamistaan molemmat olivat voineet käyttää työssään. Työntekijöiden pitkä työhistoria ja kokemus toivat työhön syvällisempää näkemystä ja rohkeutta hankalissa tilanteissa ja vaikeissa perhetilanteissa ottaa asioita puheeksi, ja myös ihmetellä perheille ääneen heidän toimintatapojaan. Asioiden puheeksi ottaminen rakentavalla tavalla vaatii paljon ammattitaitoa samoin kuin uskallus tarttua hankaliin asioihin.

Heino (2008, 49) toi esille yhtenä perhetyön sisällöllisenä teemana moniulotteisuuden työskentelyssä. Moniulotteisuus ei tarkoita työskentelyä ainoastaan äiti- lapsi-suhteen kanssa, vaan kaikkien perheenjäsenten ja heidän lähiverkostojensa kanssa työskentelyä.

Asiakkaan ottaminen mukaan työskentelyyn niin työntekijöiden kanssa kuin verkostoissa oli olennaista. Asiakkaan oman äänen esille tuominen ja vahvistaminen oli asiakkaille positiivinen kokemus. Asiakkaan osallisuus omissa asioissaan lisäsi myös asiakkaan sitoutumista sovittuihin asioihin ja tavoitteiden saavuttamiseen. Pelkästään se ei riittänyt työntekijöille, että asiakkaan pulmia kuunneltiin ja häntä tuettiin omassa elämässään selviämiseksi, vaan oli voitava ottaa avoimesti puheeksi asiakkaan toiminta ja lähteä pohtimaan sitä yhdessä asiakkaan kanssa.

Työntekijöiden ammattitaitoisuus ohjasi työssä käytettävien menetelmien valintaa. Työn laadullisuuteen vaikuttaa se, millaista on työntekijän ammattitaito ja kokemus työelämästä (Heino 2008, 52). Ammattitaidosta kertoi myös se, että käytettiin vain työmenetelmiä, jotka työntekijä itse hallitsi. Mielestäni se on yksi ammattitaitoa kuvaava asia, että pysyttäydytään siinä, mikä on hallinnassa ja ollaan valmiita omaksumaan uusia toimintatapoja vanhojen rinnalle, mutta ei lähdetä sattumanvaraisesti käyttämään työmenetelmiä, joita ei hallita. Työparityöskentelyn kautta tuli voimavaroja ja laajempaa näkemystä asiakkaiden kanssa työskentelyyn. Työparityöskentely toi myös turvaa työntekijöille hankalissa asiakastilanteissa.

8.1.5 Rajaamisen taito

Oman työn rajaamisen taitoa tarvittiin työskentelyssä Tuetun asumisen perheyksikössä. Rajaaminen oli tarpeen sekä omassa työssä että asiakkaiden kanssa tehtävässä työssä. Asiakkaiden tarvitsevuus ja pulmien moninaisuus heidän omassa elämässään asetti vaateita rajojen luomiselle heidän kanssaan työskenneltäessä, esimerkiksi asiakkaat alkaessaan luottaa työntekijöihin ja kertoessaan heille omasta elämästään kipeitä asioita, saattoivat alkaa pyrkimään ystävyystasolle työntekijän kanssa. Am-

mattitaitoa vaadittiin siinä, että pystyi rajaamaan asiakasta suhteessa itseensä työntekijänä sekä rajoittamaan asiakasta tämän toiminnassa ja puheissa. Lastensuojelullisessa työskentelyssä on myös aina kontrolloiva rooli suhteessa asiakkaaseen. Oman työn rajaamisen taitoa tarvittiin, koska oli pystyttävä asettamaan raamit sille, mihin kaikkeen pystyi sitoutumaan työajan puitteissa ja suhteessa asiakkaisiin. Työntekijöiden kokemus perheyksikön työskentelyssä vuoden ajalta oli se, että kaikkeen ei voinut lupautua, vaan oli asetettava rajoja suhteessa toisiin ammattilaisiin siinä, mihin kaikkeen oli valmis sitoutumaan esimerkiksi odotusten suhteen työn tekemiselle. Työpari oli osattava ottaa mukaan työskentelyyn eikä olettaa itse selviävänsä pulmallisista asiakastilanteista.

Ammattitaitoa on osata pyytää itselleen työparia tarvittaessa. Kaikkea ei tarvitse itse osata, tai pyrkiä selviämään hankalista tilanteista yksin. Työn rajaamista on opeteltava, koska asiakkaiden tarvitsevuus ja tuentarve on suuri. Kyetäkseen hoitamaan työhönsä kuuluvat osa-alueet kunnolla on työntekijän pystyttävä raamittamaan omaa työtään. Ammattitaitoa vaaditaan mielestäni siihen, että asiakas saadaan motivoitumaan työskentelyyn ja yhteisten päämäärien saavuttamiseksi. Ammattitaitoa vaativaa työskentelyä on se, että asiakas saadaan itse huomaamaan muutosta vaativia asioita omassa toiminnassa ja lähtemään itse tavoittelemaan haluamiaan asioita. Pitkän työkokemukseni myötä olen tullut huomaamaan, että ammattitaitoa on se, että osaan johdatella ja avata keskustelua siitä, miten asiakas toimii ja mitä merkitystä sillä on hänen elämässään tai hänen lastensa elämässä. Toimiminen pelkästään ”pintatasolla” ei mielestäni edistä työskentelyä asiakkaiden hankalissa elämäntilanteissa. Oikeiden kysymysten esittäminen ja syvällisemmin asioiden käsittely alkaa tuottaa asiakkaalle uusia näkökulmia ja sitä kautta muutosta heidän toiminnassaan vanhempina ja oman elämänsä hallinnassa pitäjinä.

8.2 Opinnäytetyön merkityksestä

Omassa työssäni haluan avata uusia näkökulmia tehostettuun perhetyöhön ja sen mahdollisuuksiin perheiden kanssa työskentelyssä. Olennaisen tärkeänä työtapana näen ratkaisukeskeisten menetelmien käytön osana muita käytäntöjä. Haastattelujen kautta myös perheterapeuttisen näkökulman ja perheterapeuttisten menetelmien käytön tarpeellisuus tuli esille. Huomasin itse alkavani miettiä sitä, että perhetera-

peuttiset opinnot toisivat lisää antia oman työn tekemiseen. Oma ajatukseni on ollut se, että jatkuvaa lisäkoulutusta ja ajan tasalla pysymistä tarvitaan jatkuvan yhteiskunnallisen muutoksen keskellä niin työtavoissa kuin perheiden muuttuvien tuentarpeiden keskellä.

Opinnäytetyön tekeminen sai minut pohtimaan oman työni orientaatiota perhetyöntekijänä. Jouduin miettimään omia työtapojani ja sain uusia näkökulmia oman työni tekemiseen. Oma työtä tehdessään arjessa perheiden kanssa ei tule näin syvällisesti ajatelleeksi tai pysähtyneeksi työn äärellä siihen, mitä työkäytänteitä käyttää ja miksi. Tämän työn tekeminen asetti minut miettimään omaa ammattitaitoani ja selkeytti minun omaa orientaatiotani työhöni. Opinnäytetyön sekä teoriataustan että haastatteluiden kautta oma ajatukseni siitä, miten perhetyötä haluan asiakkaiden kanssa tehdä, vahvistui ja sain myös uusia näkökulmia omaan työhöni. Tämän opinnäytetyön kautta omaksumiani asioita voin hyödyntää omassa käytännön työssäni.

Omassa työssäni olen käyttänyt ratkaisukeskeistä työtapaa ja olen huomannut sen olevan asiakkaan kannalta ja asiakkaan kanssa työskentelyssä toimiva työmuoto. Yhdessä asiakkaan kanssa etsitään vahvuuksia hänen elämässään ja onnistumisia tunnustetaan ja niiden kautta aletaan etsiä ratkaisukeinoja muihin tilanteisiin. Ratkaisukeskeisyyden avulla keskusteluun tulee enemmän myönteisyyttä ja se lisää perheen vahvuutta. Ratkaisukeskeisyys motivoi perhettä työskentelyyn sekä auttaa perhettä sitoutumaan työskentelyyn vankemmin. Työtapana tämä on mielekäs, suuntautuminen tulevaisuuteen ohjaa työskentelyä siten, että pulmat tunnustetaan ja niihin voi varautua, mutta niihin ei takerruta. Tämä siis ei tarkoita sitä, ettei pulmia olisi ja niiden olemassaoloa tunnustettaisi, mutta fokus on vahvuuksissa ja niiden kautta uusien keinojen löytämisessä pulmien ratkaisemiseksi. Ratkaisukeskeisestä työtavasta on keskusteltu paljon, mutta edelleen näkee sitä, että työskennellään ongelmalähtöisesti. Perhetyön menetelmät ovat monipuolistuneet ja työtapoja voidaan soveltaa tilanteen ja tarpeen mukaan, mutta se vaatii ammattitaitoa työntekijöiltä.

Myös perhekeskeinen lähestymistapa on orientaationani perheiden kanssa työskenneltäessä. On hyvä nähdä se, että perhesysteemiin vaikuttaa kaikkien siihen kuuluvien perheenjäsenten toiminta ja käytös. Tämä antaa ymmärrystä perheen kanssa toimimiselle ja kokonaisvaltaiselle työskentelylle perheen kanssa. Yhden perheenjäsenen käytös vaikuttaa kaikkiin muihin, ja yhden perheenjäsenen käytöksen muuttuessa myös perheen systeemi muuttuu. Koko perheen kanssa työskentely on kuitenkin olennaista minun mielestäni. Esimerkiksi pelkkä lapsen hoitaminen perheessä ei mielestäni riitä parhaan mahdollisen tuloksen saavuttamiseksi, vaan perhettä kokonaisuutena tulee tukea.

Lastensuojelutyö elää murroskauttaan; uusi lastensuojelulaki on asettanut kunnat tutkailemaan palvelujen järjestämisen lisäksi myös asiantuntijuuden saatavuutta, henkilöstön määrän vähäisyys ja vajavuudet kelpoisuudessa puhuttavat myös julkisuudessa eri tahoja (Heino 2008, 57). Lastensuojelun perhetyössä ei ole olemassa mitään tiettyä teoriasuuntautuneisuutta tai työskentelytapaa, vaan käytetään erilaisia teorioita tai ajattelutapoja hyödyksi työskentelyssä. Ajattelumallin tai teorian käytännön hyödyllisyys, käytettävyys arjessa ja soveltuvuus ovat keskeisiä kriteerejä perhetyöntekijän käyttämissä työtavoissa. Teoriatieto ratkaisukeskeisistä työtavoista on täten merkille pantavaa. Perhetyöntekijän tulee ymmärtää perheen toimintaa systeemitoreettisesta näkökulmasta käsin, jonka mukaan perheen yhden jäsenen käyttäytyminen vaikuttaa koko perhesysteemiin. Perhetyöntekijän ammattitaito on olennainen asia perheiden kanssa työskentelyssä. Kehittämistoiminta ja erilaiset koulutukset sekä riittävä peruskoulutus perhetyöntekijän tehtävässä ovat ehdottoman tärkeitä asioita. Myös oman ammattitaidon ylläpito ajantasaisena ja riittävän lisäkoulutuksen hankkiminen on osa työntekijän ammattitaitoa.

8.3 Mitä jatkossa?

Jatkotutkimushaasteena näkisin oikeanlaisten mittareiden löytymisen työn mittaamiselle ja työskentelyn tuloksellisuuden todentamiseksi. Tuetun asumisen perheyksikön työn jatkuvuuden varmistamiseksi tarvitaan näyttöä siitä, että tällainen työmuoto tuottaa hyviä tuloksia perheiden kanssa työskentelyssä. Kuitenkin on hankalaa löytää

mittareita, jotka riittävästi kuvaisivat muutosta perheiden tilanteissa, koska ne ovat usein arjessa pikkuhiljaa tapahtuvia pieniä muutoksia, joita on vaikea mitata. Haasteena näen jo sen, että mitä pitäisi mitata, jotta saataisiin riittävästi tietoa työskentelyn toimivuudesta. Arviointi työskentelyn toimivuudesta on subjektiivista ja vaikeasti kuvattavaa. Voisiko mittari olla jälkikäteen tapahtuva arviointi siitä, miten perhe tietyn ajan kuluttua näyttää selviävän arjestaan? Tuetun asumisen perheyksikössä työskentelyä pitää jatkossa edelleen pyrkiä tekemään näkyvämmäksi, jotta toiminta saisi pysyvän jalansijan lastensuojelutyön yhtenä työmuotona. Samoin henkilöstön lisäämisen tärkeys tulisi voida näyttää toteen, jos työskentelyä laajennetaan Jyväskylän ulkopuolelle.

Jatkoa ajatellen pohdittavaksi tulee se, miten riittävä jatkotyöskentely perheiden kanssa toteutuu. Usein näillä perheillä on jatkossa lastensuojelun perhetyötä heidän kotiuduttuaan, mutta miten se tietomäärä ja ymmärrys, joka Tuetun asumisen perheyksikön työntekijöillä asiakasperheistään on syntynyt pitkän ajan kuluessa, siirtyisi riittävässä määrin jatkotyöskentelyä tekeväälle taholle? Olisiko jälkityöskentely esimerkiksi lastensuojelun perhetyöntekijän kanssa yhteisesti toteutetuin kotikäynnein perheen kotiuduttua perheyksiköstä muutaman kerran riittävää? Nämä ovat kysymyksiä, joita jatkotutkimuksen avulla voitaisiin miettiä ja kehittää.

Opinnäytetyön tekeminen oli aikaa vievä prosessi ja työskentelyn kuluessa joutui motivaatiota opinnäytetyön loppuun saattamiseksi hakea, mutta nyt työn ollessa loppumetreillä ymmärrän kuinka paljon tämän tekeminen syvensi ja laajensi omaa ammatillista osaamista ja ymmärrystä lastensuojelutyön tekemiseen. On ollut myös hienoa päästä seuraamaan sivusta tällaisen uudenlaisen, ja ehdottomasti tärkeän työmuodon alkuvaiheita. Olen myös iloinen siitä, että työskentelyä lastensuojelun avohuollon työkentällä halutaan laajentaa ja luoda perheiden tarpeita uudella tavalla palvelevia ja tukevia työmuotoja.

LÄHTEET

Arnkil, T. Eriksson, E. & Arnkil, R. 2002. Palveluiden dialoginen kehittäminen kunnissa. Stakes, Raportteja 253. Helsinki 2002. Saarijärvi 2004: Gummerus Kirjapaino Oy.

Bardy, M. & Öhman, K. 2007. Vaativa vauvaperhetyö. Kirjallisuuskatsaus kansainvälisestä tutkimuksesta. Stakes Työpapereita 13/2007. Saatavissa:

<http://www.stakes.fi/verkkajulkaisut/tyopaperit/T13-2007-VERKKO.pdf> [Viitattu 12.3.12]

Day, R. D. 2010. Introduction to Family Processes. Fifth edition. New York: Routledge

Eskola, J. & Suoranta, J. 1999. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy

Heikkinen, H.L.T. 2006. Toimintatutkimuksen lähtökohdat. Teoksessa Heikkinen, H.L.T., Roivio, E. & Syrjälä, L. (toim.) Toiminnasta tietoa. Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Dark Oy. Vantaa.

Heino, T., Berg, K. & Hurtig, J. 2000. Perhetyön ilo ja hämmennys. Lastensuojelun perhetyömuotojen esittelyä ja jäsenyyksiä. Aiheita – monistesarja 14/2000. Stakes Helsinki.

Heino, T. 2007. Keitä ovat uudet lastensuojeluasiakkaat? Tutkimus lapsista ja perheistä tilastolukujen takana. Verkkajulkaisu. Stakes: Helsinki [Viitattu 18.2.2012].

Heino, T. 2008. Lastensuojelun avohuolto ja perhetyö: kehitys, nykytila, haasteet ja kehittämisehdotukset. Selvitys Lastensuojelun kehittämishelmalle. Stakesin työpapereita 9/2008.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2009. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Hoffmann, L. 1985. Perheterapia. Systeminen näkemys. Suom. Kaarina Kyyrönen. Prima/psykiatriasarja. Weilin + Göös.

<http://www.finlex.fi/laki/ajantasa/1999/19990731> [Viitattu 28.7.2011].

<http://www.finlex.fi/laki/ajantasa/1982/19820710> [Viitattu 28.7.2011].

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1987/19870380> [Viitattu 28.7.2011].

<http://www.tampere.fi/perhejasosiaalipalvelut/lastensuojelu/sijaishuolto/perhetukikeskukset.html> [Viitattu 12.3.12]

http://www.terveyskirjasto.fi/tk.koti?p_artikkeli=onn105&p_teos=onn&p_selaus=9540=s4 [Viitattu 6.8.2011].

www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/tutkimus/miten_tutkia_kaytanta/
www.vtv.fi/files/2392/Rajavaara_Marketta.pdf [Viitattu 10.3.12]

Hurtig, J. 2003. Lasta suojelemassa – etnografia lasten paikan rakentumisesta lastensuojelun perhetyön käytännöissä. Akateeminen väitöskirja. Lapin Yliopisto. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino.

Kaikko, K. 2004. Lastensuojelun avoperhetyön kuntoutumista tukevat elementit. Kuopion yliopisto. Sosiaalityön ja sosiaalipedagogiikan laitos. Lisensiaattityö.

Kinnunen, U. & Mauno, S. 2002. Työ ja perhe-elämä vanhempien ja lasten näkökulmasta Teoksessa Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. Toim. A. Rönkä ja U. Kinnunen. PS- kustannus. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy. 99- 118.

Leskinen, J. (toim.) 1995. Toiminnallisen tutkimuksen risteysasemalla. Kuluttajatutkimuskeskus. Helsinki: Ykköspaino.

Mahkonen, S. 2007. Lastensuojelu ja laki. Helsinki: Edita Prima Oy.

Määttä, P. 2001. Perhe asiantuntijana. Erityiskasvatuksen ja kuntoutuksen käytännöt. Jyväskylällä: Atena.

Pitkänen, K. 2007. Koko perhe sijoitettuna. Sosiaaliturva 7, 18–19.

Puustinen- Korhonen, A. 2008. Koko perheen sijoitus perhe- tai laitoshoitoon. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Sosiaaliportti. [Viitattu 13.6.2011]. Saatavissa: <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/avohuolto/muuttukitoimet/perheensijoitus/>

Puroila, A-M. (toim.) 2004. Kehittyvä perhetyö. Oulu: Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus. Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen julkaisusarja 12.

Rantala, A. 2002. Perhekeskeisyys- puhetta vai todellisuutta? Työntekijöiden käsitykset yhteistyöstä erityistä tukea tarvitsevan lapsen perheen kanssa. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 198. Jyväskylä: Jyväskylän Yliopisto.

Ratkaisukeskeisen asiakastyön määritelmä. Psykoterapiakoulutus 2011.[Viitattu 6.8.2011]
<http://psykoterapiakoulutus.fi/taustatietoa/ratkaisukeskeisen-asiakastyon-maaritelma/>

Ross, Peter H., - Howard E. Freeman, *Evaluation. A Systematic Approach 5*. Sage. Publications (1979) 1993.

Saarnio, T. 2004. Perhetyö lastensuojelussa. Teoksessa Puonti, A-M., Saarnio, T. & Hujala, A. (toim.) Lastensuojelu tänään. Helsinki: Tammi. 240- 255

Scriven, Michael, "Evaluation as a Discipline", *Studies in Educational Evaluation*, Vol. 20 1994.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2007. Varhaiskasvatuksen henkilöstön koulutus ja osaaminen. Nykytila ja kehittämistarpeet. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2007: 7.

Suviaro-Laukka, K. 2004. Käsitteitä perhetyöstä ja sen menetelmistä. Teoksessa Puroila, A-M. (toim.) Kehittyvä perhetyö. Oulu: Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus. Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen julkaisusarja. 99

Taskinen, S. 2007. Lastensuojelulaki (417/2007) Soveltamisopas. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämisyksikkö. Oppaita 65. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampere: Tampereen Yliopistopaino- Juvenes Print.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5. uudistettu painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino.

Viheriävaara, H., Vikstrand, L., Suvanto, M. & Kanninen, H. 1998. Ohjaava perhetyö lastensuojelussa- kokemuksia ja näkemyksiä 1990- luvulta. Oulu: Nuorten Ystävät ry, Erityislastenkoti Väliporras.

Väinälä, A. 2010. Osa 1 Lastensuojelun avohuollon asiakastiedot. Teoksessa A. Väinälä, J. Kärki, A. Suhonen & R. Väyrynen ja THL (toim.) Selvitys palvelukohtaisista asiakastiedoista lastensuojelun, kasvatus- ja perheneuvonnan sekä koulun sosiaalityön tehtävissä. Raportti 1/2010. Helsinki: Yliopistopaino. 36-82

Väinälä, A. 2010. Lastensuojelun avohuollon perhetyön asiakastiedot. Teoksessa A. Väinälä, J. Kärki, A. Suhonen & R. Väyrynen ja THL (toim.) Selvitys palvelukohtaisista asiakastiedoista lastensuojelun, kasvatus- ja perheneuvonnan sekä koulun sosiaalityön tehtävissä. Raportti 1/2010. Helsinki: Yliopistopaino. 132- 157

LIITTEET

LIITE 1

Lastensuojelun sosiaalityötä ohjaavia muita lakeja

Suomen perustuslain (731/1999) mukaan julkisen vallan on turvattava jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut ja edistettävä väestön terveyttä. Sen on myös tuettava perheen ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu.

Sosiaalihuoltolaki (710/1982) määrittää kunnan velvollisuuden huolehtia sosiaalityöstä, kasvatusta ja perheneuvonnasta, kotipalvelusta, asumispalveluista sekä laitoshuollosta, perhehoitosta ja tuesta omaishoidolle. Myös muista sosiaalihuoltolaissa säädetyistä palveluista kuuluu kunnan huolehtia. Näistä on säädetty erilliset lait, kuten mielenterveyslaki ja terveydensuojelu. Sosiaalihuoltolaki määrittää, että kuntien on huolehdittava sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämisestä siinä laajuudessa kuin tarve kunnassa edellyttää. Kunnat voivat järjestää palvelunsa itsenäisesti tai yhteistyössä muiden kuntien kanssa ostopalveluna. Palveluseleiden avulla kunnat voivat myös järjestää palveluiden saatavuutta. Sosiaalityön tulee tukea yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen toimintaa, ja lähtökohtana on sosiaalisten ongelmien ehkäiseminen ja tuen tarpeessa olevien voimavarojen vahvistaminen.

Lapsen oikeuksien yleissopimuksesta 3. artikla

Muutostarpeita lastensuojelulaille asettivat muun muassa Suomen ratifioimat ihmisoikeussopimukset, etenkin YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus. Lapsen ja perheen osallisuutta ja oikeusturvaa, viranomaisten yhteistyötä perheiden tukemiseksi on ollut tarpeen tehostaa sekä tarkemmin täsmentää kunnan velvollisuuksia lastensuojelussa. Tavoitteena on siirtää lastensuojelutoimenpiteiden painopistettä ennaltaehkäisevään työskentelyyn, varhaiseen tukeen ja avohuoltoon. Myös tahdonvastaisten huostaanottojen päätöksenteko on siirtynyt sosiaalilautakunnilta (tai vastaavilta toimielimiltä) hallinto-oikeuteen. (Taskinen S. 2007,7.)

Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 3.4.1987/380

Kunnan tehtävänä on huolehtia, että vammaisille tarkoitetut palvelut ja tukitoimet toteutuvat kunnassa sisällöltään ja laajuudeltaan sellaisina kuin tarve edellyttää. 1.9.2009 on tullut joitakin muutoksia tähän lakiin. Asiakkaan yksilöllinen tarve on huomioitava palveluita järjestettäessä ja palvelutarve on selvitettävä määräajassa (viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä siitä kun kuntaan on otettu yhteyttä palvelujen saamiseksi), sekä yksilöllinen palvelusuunnitelma laadittava ja päätöksenteko suoritettava viivytyksettä. Vammaispalvelulaki on ensisijainen kehitysvammaisten erityishuollosta annettuun lakiin (519/1977) sekä vaikeavammaiselle on järjestettävä henkilökohtaista apua maksuttomana sosiaalipalveluna.

LIITE 2

Teemahaastattelurunko työntekijöille

Nykytilanne

- Millaiseksi toiminta on muotoutunut?
- Mikä on muuttunut suunnitelmasta ja miksi?

Työntekijöiden kokemukset omasta työstään

- Millaista työskentely tuetun asumisen yksikössä on ollut?
- Mitä työskentely on heille antanut?
- Millaista ammatillista osaamista on tarvittu?
- Missä määrin riittävää tai riittämätöntä resurssointi työskentelyyn on ollut?

Onnistumisen kokemukset

- Millaisia onnistumisen kokemuksia työntekijöillä on ollut kokeilun aloitusvaiheessa?
- Mitä onnistumisen kokemukset ovat heille merkinneet?
- Miten he ovat voineet käyttää hyväkseen onnistumisen kokemuksiaan työssään?
- Miten näitä onnistumisen kokemuksia voisi näyttää toteen?

Haasteet työntekijöiden näkökulmasta aloitusvaiheessa:

- Millaisia haasteita on ollut?
- Millaisina he ovat kokeneet haasteellisuuden työssään?
- Miten he ovat ratkoneet haasteita? Miten he ovat selvinneet niistä?
- Mitä ovat oppineet haasteista?

Menetelmät ja orientaatiot

- Millaisia työmenetelmiä käyttävät? Mitä työskentely on? Mihin sijoittuu lastensuojelukentällä? Mihin tausta-ajatuksiin perustuu?
- Miten olet kokenut ko työskentelyn perheiden kanssa työskentelyssä?
- Mitä ko. työmenetelmien ja –orientaatioiden käyttö antaa työskentelyyn tuetun asumisen yksikön asiakkaiden kanssa?

Kehittämisideat

- Mitä haluavat vielä kehittää tai parantaa yksikön toiminnassa?
- Mikä on heidän tavoitteensa työskentelylle tällä hetkellä?
- Miten aikovat saavuttaa tavoitteensa? Mitä on tehtävä seuraavaksi?